

QUR'ONI KARIMDAN AYRIM SURALAR

FOTIHA SURASI HAQIDA

Bu sura Qur'on nusxalarida Makkada nozil qilingan deb kelinayotgan bo'lsada, tafsir va hadislarda u Madinada ham takroran nozil qilingan, deyiladi. Shuning uchun ham bu suraning nomlaridan biri - "Sab'ul-masoniy", ya'ni "ikki bor nozil qilingan yetti oyat" demakdir.

Suraning o'nga yaqin nomlari bo'lib, ulardan eng mashhuri "Fotiha", ya'ni, "ochuvchi" - suralarning joylashishi bo'yicha avvalida qo'yilgani uchun unga shu nom berilgan. "Al-Hamdu" so'zi bilan boshlangani uchun bu nom bilan ham ataladi. Islom dini mafkurasi va ahkomlarini muhtasir shaklda o'zida mujassam etgani uchun "Ummul-Qur'on", ya'ni "Qur'onning onasi" nomi berilgan. Mazkur yetti oyatni sharhlab ba'zi mufassirlar bir necha jildlik asar yozib qoldirganlar.

"Bismillohir Rahmonir Rahim" oyati "Fotiha" surasining tarkibiga kiradimi yoki u keyin qo'shib qo'yilganmi degan masalada mujtahidlarning ba'zilarini shu suradan deb sanaganlar. Boshqalar esa Qur'ondagi 113 ta sura boshlanishidagi hamma "Bismilloh"lar ham suralarining tarkibiy qismidan emas, balki ularni bir-biridan ajratib turuvchi - fosila sifatida joylashtirilgan, deganlar. "Bismilloh" oyati faqat bir joyda - Naml surasining 30-oyatida kelgan, deb ta'kidlaydilar.

Abu Hanifa (Imom A'zam) ham shu fikrda bo'lganlar. Shuning uchun Hanafiy mazhabiga mansub xattot va noshirlar tomonidan ko'chirilgan va chop etilgan Qur'on nusxalarida, xususan Turkiya va Pokistonda nashr etilgan nusxalarda "Fotiha" surasining boshida kelgan "Bismilloh"ga raqam qo'yilmaydi. Arab dunyosida chiqadigan Qur'onlarda esa unga birinchi raqam, "Fotiha" surasining birinchi oyatiga esa 2 raqamini qo'yadilar.

Fotiha surasining nomlar:

- **Fotihatul kitob** — *Qur'onni ochuvchi.*
- **Ummul Qur'on** — *Qur'onning onasi.*
- **Sab'ul Masoniy** — *yetti takrorlanuvchi oyat yoki yetti oyatdan iborat ikki marta nozil qilingan sura.*
- **Suratul solat** — *Namoz surasi.*
- **Suratul hamd** — *hamd surasi.*
- **Al-Qur'onul aziym** — *Ulug' Qur'on*
- **Shifo**
- **Ruqya** — *dam olish*
- **Asos** — *Asl manba*
- **Kanz** — *xazina*

Qur'oni Karimga oid eng mashhur ikki istiloh; oyat va sura s'zlarining lu'gavii va istilohii ma'nolari ila tanihib olsak, maqsadga muvofiq b'uladi.

«Oyat» s'zining bir necha lu'gavii ma'nosi bor:

1. «M'ujiza». Allo' taolo Baqara surasida: «Bani Isroildan s'ragin, Biz ularga qancha ochiq-oidin oyat-m'ujiza bergan ekanmiz», degan.
2. «Belgi-alomat». Allo' taolo Baqara surasida: «Albatта uning mulkining oyat-belgisi, sizlarga Robbingizdan ichida saqina bor tobut kelişidir», degan.
3. «Ibrat». Allo' taolo Baqara surasida: «Albatта, bunda oyat-ibrat bordir», degan.

4. «Ажойиб иш». Аллоҳ таоло Мўминун сурасида: «Ва Биз Ибн Марямни ва унинг онасини оят-ажойиб иш қилдик», деган.
5. «Бурҳон, далил». Аллоҳ таоло Рум сурасида: «Осмонлару ернинг яратилиши ва тилларингизу рангларингизнинг турли бўлиши, Унинг оят-далиллариандир», деган.
6. «Жамоат». Арабларда, қавм ояти- жамоаси билан чиқди, деган гап бор.
7. Қуръон ояти.
Уламолар истилоҳида эса оят – Қуръон сурасига кирган, бошланиши ва тугаши белгили сўзлар тоифасидир.

Шу билан бирга, Қуръони Каримнинг ҳар бир ояти юқоридаги луғавий маъноларни ўз ичига олган бўлади. Ҳа, Қуръони Каримнинг ҳар бир ояти мўъжиза, ибрат, ажойиб иш, белги-аломат, ҳарф ва сўзлар жамоаси ва Аллоҳ таолонинг кудрати далилидир.

Қуръони Каримнинг ҳар бир ояти, унинг аввали ва охири ҳақидаги илмни Аллоҳ таолодан Жаброил алайҳиссалом билган. У кишидан Пайғамбар алайҳиссалом, у зотдан эса мусулмонлар ўрганганлар.

Қуръони Каримдаги энг қисқа оят «Ясин» бўлиб, икки ҳарфдан иборатдир. Энг узун оят эса Бақара сурасидаги «Қарз олди-берди» оятидир. Оятларни бир-биридан ажрата билиш, уларнинг бошланиш ва тугаш жойларини англаб етиш маъноларни яхши фаҳмлашга ва бошқа бир қанча ишларда ёрдам беради. Қуръони Каримда оят сўзи кўплаб такрорланган. Оят сўзи баъзи бир жойларда юқорида зикр қилинган маъноларнинг ҳаммасини, иккинчи бир жойда икки-учтасини, учинчи жойда эса фақат биттасини ифода этиб келган. Ушбу нозик фарқни англаб етилгандагина маъно тўғри тушунилади.

«Сура» сўзи луғатда, кўрғон, манзил ва шараф маъноларини англатади. Уламоларимиз истилоҳида эса сура – Қуръон оятларининг бошланиш ва тугаши белгиланган мустақил тоифасидир. Бошқача қилиб айтадиган бўлсак, Қуръон оятларининг кўрғон ила ўралгандек бир тоифасига сура, дейилади. Қуръони Каримдаги энг қисқа сура Кавсар сураси бўлиб, уч оятдан, энг узун сура Бақара сураси бўлиб, 286 оятдан иборатдир.

АЪУУЗУ БИЛЛАҲИ МИНАШ ШАЙТОНИР РОЖИЙМ

Қувилган Шайтон ёмонлигидан Аллоҳ паноҳини сўрайман.
Шайтон Аллоҳга исён қилиб, Одам Атога қуллуқ қилмай гуноҳкор бўлгани учун Аллоҳ уни лаънатлаган, ҳузуридан қувган ва раҳматидан узоқ қилган. Мазкур маънолар барчаси «рожийм» сўзида ўз ифодасини топган. Аллоҳ таоло Қуръони Каримда: «Агар Қуръон ўқисанг, Шайтонир рожийм ёмонлигидан Аллоҳ паноҳини сўрагин», деган. Шунинг учун ҳар бир Қуръон ўқувчи киши қироатни, «Аъузу биллаҳи минаш-шайтонир рожийм» билан бошламоғи лозим, бўлмаса, гуноҳкор бўлади.

FOTIHA SURASI

الْعَالَمِينَ رَبِّ اللَّهِ الْحَمْدُ الرَّحِيمِ الرَّحْمَنُ اللَّهُ بِسْمِ الرَّحِيمِ الشَّيْطَانِ مِنْ بِاللَّهِ أَعُوذُ

Auzu billahi minash shaytonir rojim. Bismillaxir roxmanir roxim.

1. Alxamdulillax i robbil alamiyn

Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan (boshlayman). Hamd olamlar Robbi – Allohgakim

Izoh: Hamd so'zi arabcha bo'lsada, musulmon xalqlari tilida ko'p ishlatilishi va uning mazmuni ham bir qadar tushunarli bo'lib ketgani uchun tarjimasiz o'zi berildi. Aslida hamd - bu maqto'v demakdir. Lekin bu maqto'v Allohgagina xosdir. Ya'ni, Allohdan boshqaga hamd so'zini ishlatilmagani ma'qul. Zero, hamd - bu maqto'luvchidagi yaxshi sifat larni har qancha ta'rif va tavsif qilsa ham ozlik qilishini anglatadi. Insonni maqtaganda esa madh so'zini ishlatgan ma'qul. Zero, madh - bu maqto'luvchida mavjud bo'lmagan yaxshi sifat larni ham qo'shib maqtashdir. Oyatdagi olamlardan murod butun mavjudotdir

الرَّحِيمِ الرَّحْمَنُ

2. Arroxmanir rohim

(U) mehribon, rahmli

الدَّيْنِ يَوْمَ مَالِكِ

3. Maliki yavmiddiyn

va jazo kuni (qiyomat)ning egasidir

نَسْتَعِينُ وَإِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ

4. Iyyaka nabudu va iyyaka nastaiyn

Sengagina ibodat qilamiz va Sendangina yordam so'raymiz!

الْمُسْتَقِيمِ الصِّرَاطِ أَهْدِنَا

5. Ihdinas sirotol mustaqiym

Bizni shunday to'g'ri yo'lga boshlaginki,

غَيْرَ عَلَيْهِمْ أَنْعَمْتَ الَّذِينَ صِرَاطَ

6. Sirotollaziyna anamta alayhim

(u) Sen in'om (hidoyat) etganlarning yo'lidir

Izoh: Alloh in'om etgan kishilar - payg'ambar, siddiq va shahidlardir.

الضَّالِّينَ وَلَا عَلَيْهِمُ الْمَغْضُوبِ

7. g'oyril mag'zubi alayhim valazzolliyn

g'azabga uchragan va adashganlarning emas!

Izoh: Allohning g'azabiga uchraganlar - Muso qavmining itoatsizlaridir.

Adashganlar esa - Iso qavmining, "Allohning farzandi bor" deyidiganlaridir.

YOSIN SURASI HAQIDA

"Yosin" so'zining ma'nosi to'g'risida turli rivoyatlar bor.

Masalan, "Ey, inson!", "Ey, Muhammad!", "Ey, Sayyid!" kabilar.

Surada Muhammad (a. s.)ning haqiqiy Payg'ambar ekanliklari, Iso (a. s.) tomonidan Antokiya shahriga yuborilgan elchilarning ko'rgan kechirmalari, Habib an-Najjor ismli shaxsning imon yo'lida qurbon bo'lishi, quyosh, oy, yulduzlarning ilohiy qonun bilan faoliyat ko'rsatib turishlari, shuningdek, jannat va do'zax ahllarining qiyomat kunidagi holatlari, tavhid, qayta tirilish haqligiga dalolat qiluvchi oyatlar joy olgan.

Yosin surasining fazilatlarini to'g'risida ko'pgina hadisi shariflar rivoyat qilingan. Ularda kimki bu surani ixlos bilan o'qisa, hojati ravo bo'lishi, och bo'lsa qorni to'yishi, tashna bo'lsa serob bo'lishi, kiyim-boshga ega bo'lishi, xavf-xatarda bo'lsa xotirjamlik topishi, kambag'al bo'lsa boy bo'lishi, mahbus bo'lsa ozod bo'lishi, qarzdor bo'lsa qarzidan oson qutilishi kabi va'dalar bayon qilingan.

Hazrat rasululloh (sollollohu alayhi va olihi vasallam)dan naql qilinshicha, har kimki Allohning roziligi uchun Yosin surasini tilovat qiladigan bo'lsa Alloh Taolo uning gunohlarini kechadi, shuningdek o'n ikki marta butun Qur'onni tilovat qilganchalik miqdorda savob ato etadi.

Yosinni o'qiyotgan odamning gunohlari kechirilishini so'rab farishtalar istig'for aytadilarki, ularning soni o'qilgan har kalimaning harflari miqdoriga tengdir. Shuningdek bu odam osonlik bilan ruhini o'lim farishtasiga topshiradi, uning uchun farishtalar (savobini unga bag'ishlab) namoz o'qishadi, janoza namozida ishtirok etishadi va uni dafn etishda ham qatnashadilar.

Agar kasal odam yoki o'limi yaqinlashgan odam oldida Yosin surasi o'qilsa, u odamning oldiga Rizvon farishtasi (jannatdagi hazinabon farishta) keladi, uning qo'lida payg'ambarlar hovuzidan keltirilgan sharbat bo'lib haligi bemor odam uni ichib tashna bo'lmay izzat –ikrom bilan jonini Allohga taslim qiladi. U to jannatga kirguncha chanqamaydi (qiynalmaydi).

Shuningdek Yosin surasi egasiga (uni tilovat qilganga) dunyo va oxiratdagi yaxshiliklarni keltiradi: dunyodagi balolarni daf qilib, oxirat vahshatidan asraydi. Kimki bu surani o'qisa yigirma marta hajga borganlik savobini oladi, unga quloq olganlar esa qalbi nurga iymonga, hayotiga mingta barakat va rahmat ato etiladi. Yana hazrat rasululloh (sollollohu alayhi va olihi vasallam)dan rivoyat qilinishicha, kimda-kim qabristonga borib Yosinni tilovat qilsa, usha qabrdagi mayyitlar azobi kamaytiriladi, shuningdek usha mayyitlar miqdoridagi hasanot unga yoziladi.

Hazrat imom Ja'far (alayhi salom)dan naql qilinadiki, kimki har kuni surai Yosinni o'qisa kechgacha Xudoning rizqi bilan Uning panohida bo'ladi. Kechasi uxlash oldidan o'qiydigan bo'lsa, Xudovand Azza va Jalla mingta farishtani uning qoshiga nozil qiladi va ular uni shaytoni rajiymdan asraydilar. Agar mabodo bu holatda o'ladigan bo'lsa, to'gridan to'gri jannatga kiradi.

Yosin Surasi

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bismillaxir roxmanir roxim.

1. Ya siiiyin
2. Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan (boshlayman).
3. Yo, Sin.

الْحَكِيمِ وَالْقُرْآنِ

2. Val-Qur`anil- Hakiym

(Ey, Muhammad, ushbu) hikmatli Qur'onga qasamki

الْمُرْسَلِينَ لِمَنْ إِنَّكَ

3. Innaka laminal-mursalin

haqiqatan, Siz payg'ambarlardandirsiz!

مُسْتَقِيمٍ صِرَاطٍ عَلِيٍّ

4. 'Ala sirotim mustaqim

(Siz) To'g'ri yo'ldadirsiz.

الرَّحِيمِ الْعَزِيزِ تَنْزِيلَ

5. Tanzilal'Azizir Rohim

(Bu Qur'on) qudratli va rahmli (Alloh)ning nozil qilgan (Kitob)idir,

غَافِلُونَ فَهُمْ أَبَاوَهُمْ أَنْذَرَ مَا قَوْمًا لِيَتُنذِرَ

6. li tunziroqoumam ma unzira aba'uhum fahum g'ofilun

toki ota-bobolari ogohlantirilmay, g'ofil bo'lib qolgan qavmni ogohlantirgaysiz.

يُؤْمِنُونَ لَا فَهْمَ أَكْثَرَهُمْ عَلَى الْقَوْلِ حَقَّ لَقَدْ

7. Laqad haqqol-qovlu 'alya aksarihim fahum la yu'minun

Ularning ko'plariga So'z (azob haqidagi hukm) muqarrar bo'lgandir. Bas, ular imon keltirmaslar.

مُقَمَّحُونَ فَهُمْ الْأَذْقَانِ إِلَىٰ فَيْهِ أَغْلَالًا أَعْنَقِيهِمْ فِي جَعَلْنَا إِنَّا

8. Inna ja'alna fi a'naqihim ag'lalan fahiya ilal-azqoni fahum muqmahun.

Darhaqiqat, Biz ularning bo'yinlariga, to iyaklarigacha kishanlarni solib qo'ydik, bas, ular kekkayuvchilardir.

يُبْصِرُونَ لَا فَهْمَ فَأَعْتَيْنَاهُمْ سَدًّا خَلْفَهُمْ وَمِنْ سَدًّا أَيْدِيهِمْ بَيْنَ مِنْ وَجَعَلْنَا

9. Va ja'alna mim bayni aydihim saddav va min xolfihim saddan fag'shaynahum fahum lya yubsirun

Yana ularning oldilaridan bir to'siq (parda), ortlaridan bir to'siq (parda) qilib, ularni o'rab qo'ydik.

Bas ular "ko'ra" olmaslar.

Izoh: Bu oyat Abu Jahl Maxzumi haqida nozil bo'lgan. U Rasulullohni namoz o'qiyotgan paytlarida boshlariga tosh bilan urib majruh qilishga qasam ichgan bo'lib, maqsadini amalga oshirmoqchi bo'lganida toshni ko'targanicha qo'llari toshga yopishib qoladi. Sharmanda bo'lib o'z qavmiga qaytib kelgach, boshqa biri "Bu ishni men bajaraman" - deb ravona bo'lganida, Alloh taolo amri bilan uning ko'zi ko'r bo'lib qoladi.

يُؤْمِنُونَ لَا تُنذِرُهُمْ لَمْ أَمَّا أَنْذَرْتَهُمْ عَلَيْهِمْ وَسَوَاءٌ

10. Va sava'un 'alayhim a anzartahum am lam tunzirhum la yu'minun

(Ey, Muhammad,) Siz ularni ogohlantirdingizmi yoki ogohlantirmadingizmi ularga barobardir imon keltirmaslar.

كَرِيمٍ وَأَجْرٍ بِمَغْفِرَةٍ فَبَشِّرْهُ ۖ بِالْغَيْبِ الرَّحْمَنَ وَخَشِيَ الذِّكْرَ اتَّبَعِ مَنْ تُنذِرُ إِنَّمَا

11. Innama tunziru man ittaba'a z-zikro va xoshiyar Roxmana bi l-g'oybi, fa bashshirhu bi mag'firov va ajrin kariym.

Siz faqat Zikr (Quron)ga ergashgan va Rahmondan g'oyibona qo'rqqan kishilarnigina ogohlantira olursiz. Bas, o'shalarga mag'firat va ulug' mukofot (jannat) xushxabarini bering!

مُبِينٍ إِمَامٍ فِي أَحْصَيْنَاهُ شَيْءٍ وَكُلَّ ۖ وَأَنَارَهُمْ قَدَّمُوا مَا وَنَكُنُّبُ الْمَوْتَى نُحْيِي نَحْنُ إِنَّا

12. Inna naxnu nuxyi al-mauta va naktubu ma qoddamu va asarohum. Va kulla shay'in axsoynahu fi imamim mubin.

Albatta, Biz o'liklarni tiriltirmiz va ularning qilgan amallarini hamda (qoldirgan) izlarini yozib qo'yurmiz. Barcha narsani Biz aniqlab beruvchi Imom (Lavhul-Mahfuz)da hisobga olganmiz.

الْمُرْسَلُونَ جَاءَهَا إِذِ الْقَرْيَةِ أَصْحَابَ مَثَلًا لَهُمْ وَاضْرِبْ

13. Vadrib lahum masalan asxaba l-qoryati iz ja'aha l-mursalun.

(Ey, Muhammad,) Siz ularga qishloq (ahli)ni - u joyga elchilar kelgan paytini misol keltiring!

Izoh: Qishloqning nomi Antokiya bo'lib, u Rum (hozirgi Italiya) ning qadimiy qishloqlaridan biridir.

مُرْسَلُونَ إِلَيْكُمْ إِنَّهُمْ أَرْسَلْنَا إِذْ

14. Iz arsalna ilyayhimusnayni fa kazzabuhuma fa 'azzazna bi salisin fa qolu inna ilaykum mursalun

O'shanda Biz ularga ikkita (elchi)ni yuborganimizda (ular) ikkisini yolg'onchiga chiqarishgach, uchinchi (elchi) bilan quvvatlantirdik. Bas, (uchchala elchi Antokiya ahliga): "Haqiqatan, biz sizlarga(yuborilgan) elchilarmiz", degan edilar.

تَكْذِبُونَ إِلَّا أَنْتُمْ إِنْ شَاءَ مِنَ الرَّحْمَنِ أَنْزَلَ وَمَا مِنَّا بَشَرٌ إِلَّا أَنْتُمْ مَا قَالُوا

15. qolu ma antum illa basharum misluna va ma anzalar Roxmanu min shay'in in antum illa takzibun

Ular: "Sizlar ham xuddi bizga o'xshagan odamlarsiz. Rahmon (Alloh) biror narsa (vahiy) nozil qilgani yo'q. Sizlar faqat yolg'on so'zlamogdasizlar", - dedilar.

لَمُرْسَلُونَ إِلَيْكُمْ إِنَّهُمْ أَرْسَلْنَا إِذْ

16. Qolu robbuna ya'lamu inna ilaykum lamursalun.

(Elchilar) aytdilar: "Rabbimiz bilurki, bizlar, albatta, sizlarga (yuborilgan) elchilardirmiz!

الْمُبِينُ الْبَلَاغُ إِلَّا عَلَيْنَا وَمَا

17. Va ma 'alayna illa l-balag'ulmubin.

Bizlarning zimmamizda faqat (Allohning vahiysini sizlarga) aniq yetkazishgina bordir".

أَلِيمٌ عَذَابٌ مِنَّا وَلَيَمَسَّنَّكُمْ لَنْزُجْمَنَّا تَنْتَهُوا لَمْ لَيْنٌ ۖ بِكُمْ تَطَيَّرْنَا إِنَّا قَالُوا

18. Qolu inna tatoyyarna bikum. La'illam tantahu lanarjumannakum va layamassannakum mina 'azabun alim

(Ular) dedilar: "Bizlar sizlardan shumlanmoqdamiz. Qasamki, agar (da'vatlaringizni) to'xtatmasangizlar, sizlarni, albatta, toshbo'ron qilurmiz va sizlarga biz tomondan alamli azob yetar".

مُسْرِفُونَ قَوْمٌ أَنْتُمْ بَلِّغُوا نَذِيرًا أَنِّي مَعَكُمْ طَائِفَةٌ قَالَو

19. Qolu too 'irukum ma'akum. A'in zukkirtum. Bal antum qovmum musrifun.

(Elchilar) aytdilar: "Shumlanishingiz o'z'laringiz bilandir. Sizlarga nasihat qilinsa (shumlanasizlarmi)?! Yo'q, sizlar haddan oshgan qavmdirsiz!"

الْمُرْسَلِينَ اتَّبِعُوا قَوْمِ يَا قَالِ يَسْعَى رَجُلٌ الْمَدِينَةَ أَقْصَى مِنْ وَجَاءِ

20. Va jaaa'amin aqsol-madiynati rojuluy yas'a qolya ya qovmiittabi'u Imursalin

(Shu payt) bir kishi shaharning ichkarisidan shoshgancha kelib, dedi: "Ey, qavmim, (bu) elchilarga ergashinglar!"

مُهْتَدُونَ وَهُمْ أَجْرًا يَسْأَلُكُمْ لَأَمِّنَاتٍ

21. Ittabi'u malla yas'alukum ajrov va hum muhtadun.

O'zlari hidoyatda bo'lgan va sizlardan haq so'ramaydigan zotlarga ergashinglar!"

Izoh: Bu taklifni xaloyiqqa aytgan kishi Habib ismli bir xudojuy duradgor bo'lib, u shahar chetida yashar edi.

تُرْجَعُونَ وَإِلَيْهِ فَطَرَنِي الَّذِي أَعْبُدُ لَا إِلَهَ إِلَّا

22. Va ma liya la a'budu llazi fatarani va ilayhi turja'un

(U yana aytdi): "Nega men o'zimni yaratgan Zotga ibodat qilmayin? (Sizlar ham) Ungagina qaytarilursizlar."

يُنْقِذُونَ وَلَا شَيْئًا شَفَاعَتُهُمْ عَلَيَّ تَعْنِ لَأَبْصُرَ الرَّحْمَنُ يُرَدُّنَ إِنْ إِلَهَهُ دُونَهُ مِنْ أَلْتَّخِذُ

23. A attaxizu min dunihi alihatan iyyuridni Rroxmanu bidurriel la tug'ni 'anni shafa'atuhum shay'av va la yunqizun.

Men Undan O'zgalarni iloh qilib olaymi?! (Holbuki), agar Rahmon menga biror zarar yetkazishni istasa, u ("iloh")larning shafotlari menga biror foyda bera olmas va ular meni (azobdan) qutqara olmaslar

مُبِينٍ ضَلَّالٍ لَفِي إِدَا إِي

24. Inniy izallafi dolalim mubiyn.

U holda men, albatta, aniq zalolatda bo'lurman-ku!

فَاسْمَعُونَ بِرَبِّكُمْ أَمَنْتُ إِي

25. Inniy amantu birobikum fasma'un.

Haqiqatan, men Rabbingizga imon keltirganman, meni eshitib qo'yingiz!"

يَعْلَمُونَ قَوْمِي لَيْتَ يَا قَالِ الْجَنَّةِ ادْخُلِ قِيلِ

26. Qiylad xulil-jannata qolalayayta Qovmiy ya'lamun

(So'zlariga boqmay uni qatl qilishgach, unga) "Jannatga kir",- deyildi. (U joydagi noz-ne'mat va izzat-ikromni ko'rgach), u aytdi: "Qani edi qavmim bilsalar

الْمُكْرَمِينَ مِنْ وَجَعَلَنِي رَبِّي لِي عَفَرَ بِمَا

27. bima g'ofarali robbi va ja'alani min al-mukromin.

Robbinning meni mag'firat etganini va meni mukarram kishilardan qilganini"

مُنْزِلِينَ كُنَّا وَمَا السَّمَاءِ مِنْ جُنْدٍ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ قَوْمِهِ عَلَى أَنْزَلْنَا وَمَا

28. Va ma anzalna 'alaqovmihi mim ba'dihi min jundim minas-sama'i va ma kunna munzilin.

Biz undan (Habib an-Najjor qatlidan) keyin uning qavmi ustiga osmondan biror qo'shin (azob farishtalarini) tushirmadik. Biz (shoshilinch) tushiruvchi emasmiz.

حَامِدُونَ هُمْ فَإِذَا وَاحِدَةً صَيِّحَةً إِلَّا كَانَتْ إِنْ

29. In kanat illa soyxatav vaxidatan fa iza hum xomidun

Faqat birgina dahshatli qichqiriq bo'ldi-yu, birdaniga ular "o'chib" qoldilar

يَسْتَهْزِئُونَ بِهِ كَانُوا إِلَّا رَسُولٍ مِّن يَأْتِيهِمْ مَا َ الْعِبَادِ عَلَى حَسْرَةٍ يَا

30. Ya xasrotan `alal-'ibadi ma ya`tihim mir rosulin illa kanu bihi yastahzi`un.

Bandalarga hasrat (nadomat) bo'lgayki, ularga payg'ambar kelishi bilan uni masxara qiluvchi bo'ldilar.

يَرْجِعُونَ لَا إِلَيْهِمْ أَنَّهُمُ الْقُرُونِ مِّن قَبْلَهُمْ أَهْلَكْنَا كَمْ يَرَوُا أَلَمْ

31. Alam yarav kam ahlakna Qoblahum min alqurun annahum ilayhim la yarji'un

Axir, ular o'zlaridan oldin ham qancha avlodlarni halok qilganimizni o'shalar ularning oldiga (dunyoga) qaytib kelmayotganini ko'rmadilarmi?!

مُحْضَرُونَ لَدَيْنَا جَمِيعٌ لِّمَا كُفُّوا وَإِنْ

32. Va'in kullul lamma jami'ul ladayna muxdorun

Albatta, barchalari (qiyomatda) Bizning dargohimizda hozir qilinuvchidirlar.

يَأْكُلُونَ فَمِنْهُ حَبًّا مِنْهَا وَأَخْرَجْنَا أَحْيَيْنَاهَا الْمَيْتَةَ الْأَرْضِ لَهُمْ وَأَيَّةٌ

33. Va ayatul lahumul-ardul-maytatu axyaynahu va axrojna minha xabban faminhu ya'kulun.

O'lik (qo'riq) yer ular uchun (qayta tirilishga) bir alomatdir, Biz uni (suv bilan) tiriltirdik va undan (turli) donlarni undirib chiqardik. Bas, ular undan yerlar.

الْعِيُونِ مِّن فِيهَا وَقَجْرْنَا وَأَعْنَابٍ نَّخِيلٍ مِّن جَنَّاتٍ فِيهَا وَجَعَلْنَا

34. Va ja'alna fiyha jannatim min naxiyliiv va a'nabiv va fajjarna fiha min al-'uyun

Yana Biz u (yer)da xurmozor va uzumzor bog'larni (paydo) qildik va u yerda buloqlarni oqizib qo'ydik.

يَشْكُرُونَ أَفَلَا ۖ أَيْدِيهِمْ عَمَلَتْهُ وَمَا تَمَرَّهُ مِنْ لِيَأْكُلُوا

35. Ilya`kulu min samarihi va ma 'amilathu aydihim. A fa la yashkurun.

Toki (odamlar) mevasidan yesinlar. Holbuki, u (mevalar)ni o'z qo'llari (bilan) qilmagan edilar.
Axir shukr qilmaydilarmi?!

يَعْلَمُونَ لَا وَمِمَّا أَنْفُسِهِمْ وَمِنْ الْأَرْضِ تُنْتَبِتُ مِمَّا كَلَّمَهَا الْأَزْوَاجَ خَلَقَ الَّذِي سُبْحَانَ

36. Subxana ilazi xolaqol-azvaja kullaha mimma tumbitul-ardu va min anfusihim va mimma
Iya ya'lamun.

Yer undiradigan narsalardan, (odamlarning) o'zlaridan va yana ular bilmaydigan narsalardan
iborat barcha juftlarni yaratgan (Alloh)ga tasbeh aytilur.

مُظْلَمُونَ هُمْ فَإِذَا النَّهَارُ مِنْهُ نَسَخَ اللَّيْلُ لَهُمْ وَآيَةٌ

37. Va ayatul lahum ul-laylu naslaxu minhunnaharo fa iza hum muzlimun.

Tun ham ular uchun (qudratimizdan) bir alomatdir. Biz undan kunduzni sug'urib olishimiz
bilan birdaniga ular zulmatda qolurlar.

الْعَلِيمِ الْعَزِيزِ تَقْدِيرُ ذَلِكَ ۖ لَهَا لِمُسْتَقَرِّ تَجْرِي وَالشَّمْسُ

38. Vashshamsu tajriy limustaqorril laha. Zalika taqdiyru-'azizil-'alim

Quyosh (tinmay) o'z qarorgohi sari joriy bo'lur. Bu qudratli va bilimli zotning o'lchovidir.

الْقَدِيمِ كَالْعُرْجُونِ عَادَ حَتَّىٰ مَنَازِلَ قَدَرْنَا وَالْقَمَرَ

39. Va l-Qomara qoddarnahu manazila xatta 'ada kal-'urjunil-Qodim.

Biz oyni ham, toki u eski xurmo butog'idek bo'lib (egilib) qolgunicha, manzillarga (botadigan
qilib) o'lchab qo'ygandirmiz.

Izoh: Madorik tafsirida yozilishicha, oy agar qisqa bo'lsa, u hilollik kunidan boshlab 28 joyda
ko'rinadi. So'ng bir yoki ikki kecha ko'rinmasdan, yana boshidan boshlab takrorlanaveradi.
Shu manzillarga qarab oying nuri ham ozayib-ko'payib turadi.

يَسْبُحُونَ فَلَكَ فِي كُلِّ ۖ النَّهَارِ سَابِقُ اللَّيْلِ وَلَا الْقَمَرَ تُنَدِرُكَ أَنْ لَهَا يَنْبَغِي الشَّمْسُ لَا

40. La shshamsu yambag'i laha 'an tudrika l-qomaro va la l-laylu sabiqunnahar va kullun fiy falakiy yasbaxun

(Na quyosh oyga yetishi mumkin va na kecha-kunduzdan o'zuvchidir.

(Quyosh, oy va yulduzlarning) har biri (bir) falakda suzadilar.

الْمَشْحُونِ الْفُلُكِ فِي ذُرِّيَّتِهِمْ حَمَلْنَا أَنَا لَهُمْ وَآيَةٌ

41. Va ayatullahum anna xamalna zurriyatahum fil-fulkil-mashxun.

Biz ularning zurriyotlarini (Nuh payg'ambar yasagan) to'la kemada ko'targanimiz

(va to'fondan qutqarganimiz) ular uchun (qudratimizdan yana bir) alomatdir.

يَرْكَبُونَ مَا مَثَلَهُ مِنْ لَّهُمْ وَخَلَقْنَا

42. Va xolaqna lahum mim mislihi ma yarkabun.

Yana Biz ularga xuddi o'sha (kemaga) o'xshash (ot, tuya kabi) minadigan narsalarni ham yaratdik.

يُنْقَدُونَ هُمْ وَلَا لَهُمْ صَرِيحٌ فَلَا نُعْرِفُهُمْ نَشَأُ وَإِنْ

43. Va 'in nasha'nug'riqhum fala soriyxa lahum va la hum yunqozun

Agar Biz xohlasak, ularni g'arq qilurmiz-da,

so'ng ular uchun biror yordamchi bo'lmas va ularqutqarilmaslar ham.

حِينَ إِلَى وَمَتَاعًا مِنَّا رَحْمَةً إِلَّا

44. illa roxmatam minna va mata'an ila xin.

Faqat Biz tomondan bo'lgan marhamat sababli va (ma'lum) bir vaqtgacha (hayotdan) bahramand bo'lishlari uchun (muhat berilur).

تُرْحَمُونَ لَعَلَّكُمْ خَلَفْتُمْ وَمَا أَيْدِيكُمْ بَيْنَ مَا اتَّقُوا لَهُمُ قَيْلٌ وَإِذَا

45. Va iza qiyla lahumuttaqu ma bayna aydikum va ma xolfakum la'allakum turxamun.

Qachonki, ularga: "Rahmatga erishishlaringiz uchun oldilaringizdagi (oxirat)dan va ortingizdagi (dunyo)dan qo'rqinglar",- deyilsa, (quloq solmaslar).

مُغْرَضِينَ عَنْهَا كَانُوا إِلَّا رَبِّهِمْ آيَاتٍ مِّنْ آيَةٍ مِّنْ تَأْتِيهِمْ وَمَا

46. Va ma ta'tihum min ayatim min ayaati rabbihim illa kaanu 'anha mu'ridin.

Ularga Parvardigorlarining oyatlaridan biror oyat kelsa, albatta, ular (o'sha oyatdan) yuz o'giruvchi bo'lurlar.

مُبِينٍ ضَلَالٍ فِي إِلَّا أَنْتُمْ إِنْ أَطَعَهُ اللَّهُ يَشَاءُ لَوْ مَنْ أَنْطَعِمُ آمَنُوا لِلَّذِينَ كَفَرُوا الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ رَزَقَكُمْ مِمَّا أَنْفَقُوا لَهُمْ قَيْلٌ وَإِذَا

47. Va iza qiylya lahum anfiqum mimma rozaqokumullahu qollazina kafaru lillazina amanu a nut'imu malla yasha`ullahu at'amahu `in antum illa fi dolalim mubin

Qachonki, ularga: "Alloh sizlarga rizq qilib bergan narsalardan ehson qilinglar", - deyilsa, kofir bo'lgan kimsalar imon keltirgan zotlarga (istehzo bilan):

"Agar Alloh xohlasa, O'zi oziqlantiradigan kishilarga bizlar taom berurmizmi?

Sizlar, shubhasiz, aniq zalolatdadirsizlar", - derlar.

صَادِقِينَ كُنْتُمْ إِنْ الْوَعْدُ هَذَا مَتَى وَيَقُولُونَ

48. Va yaquluna mata hazal-va'du in kuntum sodiqun.

Yana ular: "Agar rostgo'y bo'lsangizlar (aytinglar-chi), mana shu va'da (azob) qachon bo'ladi?" - derlar.

يَخْصِمُونَ وَهُمْ تَأْخُذُهُمْ وَاحِدَةً صَيْحَةً إِلَّا يَنْظُرُونَ مَا

49. Ma yanzuruna illa soyxatav vaxidatan ta`xuzuhum va hum yaxissimun.

Ular janjallashib turganlarida, ularni tutuvchi birgina qichqiriqni kutmoqdalar, xolos.

يَرْجِعُونَ أَهْلِهِمْ إِلَىٰ وَلَا تَوْصِيَةً يَسْتَطِيعُونَ فَلَا

50. Fa la yastati'una tavsiyatav va la ilaya ahlihim yarji'un.

Bas, ular na biror vasiyat qilishga va na (oila) ahliga qaytishga qodir bo'lurlar.

يَنْسِلُونَ رَبَّهُمْ إِلَىٰ الْأَجْدَاثِ مَنَّهُمْ فَإِذَا الصُّورِ فِي وَنُفِخَ

51. Va nufixo fissuri fa iza hum min al-ajdasi ila robbihim yansilun.

(Qiyomat kuni) sur chalinishi bilan birdaniga ular qabrlaridan

Parvardigorlari sari sug'urilib chiqurlar.

الْمُرْسَلُونَ وَصَدَقَ الرَّحْمَنُ وَعَدَ مَا هَذَا ۗ ۗ مَرْقِدِنَا مِنْ بَعَثْنَا مَنْ وَيَلْنَا يَا قَالُوا

52. Qolu ya vaylana mam ba'asana mim marqodina. haza ma va'adar

roxmanu va sodaqol-mursalun

Ular: "Holimizga voy! Kim bizlarni uxlayotgan joyimizdan uyg'otdi?" - deganlarida,

(ularga aytilur): "Mana shu Rahmon va'da qilgan va payg'ambarlar so'zlagan rost narsa (qiyomat)dir".

مُحَضَّرُونَ لَدَيْنَا جَمِيعٌ هُمْ فَإِذَا وَاجِدَةً صَيِّحَةً إِلَّا كَانَتْ إِنْ

53. In kanat illya sayxatav vaxidatan fa iza hum djami'ul lyadayna muxdarun.

Faqatgina bir qichqiriq, bas, darhol ularning barchalari Bizning dargohimizda hozir qilinuvchidirlar.

تَعْمَلُونَ كُنْتُمْ مَا إِلَّا تُجْرُونَ وَلَا شَيْئًا نَفْسٍ تُظَلِّمُ لَا فَالْيَوْمِ

54. Fa l-ayuma lya tuzlyamu nafsun shayav va lya tudjzauna illya ma kuntum ta'malyun.

Mana bugun hech bir jonga zulm qilinmas va sizlar faqat o'zlaringiz qilib o'tgan amallaringizga qarab taqdirlanursizlar.

فَاكْفُهُمْ شُغْلًا فِي الْيَوْمِ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ إِنَّ

55. Inna asxaba l-djannati l-yauma fi shugulin fakihun

Albatta, jannat ahli bu Kunda (rohat va farog'at) ish(lari) bilan shoddirlar.

مُتَكِنُونَ الْأَرَائِكِ عَلَى ظِلَالٍ فِي وَأَزْوَاجُهُمْ هُمْ

56. hum va azvadjuhum fi zilyalin 'alya l-ara'iki muttaki'un

Ular o'z juftlari bilan birga soyalarda, so'rilarda suyanib o'tirurlar.

يَدْعُونَ مَا وَلَّهُمْ فَاكْفَهُ فَيَهَا لَهُمْ

57. Lyahum fiha fakihatuv va lyahum ma yadda'un

Ularga u joyda (turli) mevalar va ular uchun istagan narsalari mavjuddir.

رَحِيمِ رَبِّ مِّن قَوْلًا سَلَامٌ

58. Salyamun kaulam mir rabbir raxim.

(Ularga) rahmli Parvardigor (tomoni)dan salom (aytilur).

الْمُجْرِمُونَ أَيُّهَا الْيَوْمَ وَامْتَاذُوا

59. Va mtazu l-yauma ayyuha l-mudjrimun.

Ey, jinoyatchilar, bu Kunda, endi (mo'minlardan) ajralinglar!

مُبِينٌ عَدُوٌّ لَكُمْ إِنَّهُ ۗ الشَّيْطَانُ تَعْبُدُوا لَا أَنْ أَدَمَ بَنِي يَا إِلَيْكُمْ أَعَهْدُ أَلَمْ

60. A lyam a'had ilyaykum ya bani Adama al lya ta'budu shaytana innahu lyakum 'aduvvum mubin

Men sizlarga tavsiya qilib: "Ey, Odam bolalari, shaytonga ibodat (itoat) qilmangiz, chunki, u sizlarga ochiq dushmandir.

مُسْتَقِيمٌ صِرَاطٌ هَذَا ۖ اَعْبُدُونِي وَأَنْ

61. Va an i'buduni. haza siratum mustakim.

Mengagina ibodat qilinglar! Mana shu To'g'ri yo'ldir",- demaganmidim?!

تَعْتَلُونَ تَكُونُوا أَقْلَمَ ۖ كَثِيرًا حَبِلاً مِنْكُمْ أَضَلَّ وَأَقْدَمَ

62. Va lakad adalla minkum djibillan kasiran a fa lyam takunu ta'kilyun.

62. (Shayton) sizlarning ichingizdan ko'p avlodni yo'ldan ozdirdi.

Axir, aql yurituvchi bo'lmadingizlarmi?

تُوعِدُونَ كُنْتُمْ الَّتِي جَهَنَّمَ هَلِإِذِهِ

63. hazihi djahannamu llyati kuntum tu'adun.

Sizlarga va'da qilingan jahannam mana shudir!

تَكْفُرُونَ كُنْتُمْ بِمَا الْيَوْمَ اصْلَوْهَا

64. Islauha l-yauma bima kuntum takfurun

(Dunyoda) kofir bo'lib o'tganlaringiz sababli bu Kunda unda toblaningiz!

يَكْسِبُونَ كَانُوا بِمَا أَرْجُلُهُمْ وَتَشْهَدُ أَيْدِيهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَفْوَاهُهُمْ عَلَى نَحْنِ الْيَوْمَ

65. Al-yauma naxtimu 'alya afvahihim va tukallimuna aydihim va tashhadu ardjulyuhum
bima kanu yaksibun.

Bu Kunda Biz ularning og'izlarini muhrlab qo'yurmiz. Bizga ularning qilib o'tgan ishlari haqida
qo'llari so'zlab, oyoqlari guvohlik berur.

يُبْصِرُونَ فَأَنَّى الصِّرَاطَ فَاسْتَبَقُوا أَعْيُنُهُمْ عَلَى لَطَمَسْنَا نَشَاءَ وَلَوْ

66. Va lyav nasha'u latamasna 'alya a'yunihim fastabaku ssirata faanna yubsirun

Agar Biz xohlasak, ularning ko'zlarini yo'q qilgan bo'lur edik. Ana u holda ular yo'lga
shoshardilar-u, (lekin) qayoqdan (yo'lni) ko'ra olsinlar?!

يَرْجِعُونَ وَلَا مُضِيًّا اسْتَطَاعُوا فَمَا مَكَانَتِهِمْ عَلَى لَمَسَخْنَا هُمْ نَشَاءَ وَلَوْ

67. Va lyav nasha'u lamasaxnahum 'alya makanatihim fama stata'u mudiyyan va lya yardji'un.

Agar Biz xohlasak, ularni turgan joylarida (maymun, to'ng'iz yo tosh kabi)
narsalarga aylantirib qo'ygan bo'lur edik.

So'ng ular (oldinga) yurishga ham qodir emaslar va (orqalariga ham) qayta olmaslar.

يَعْقُلُونَ أَفَلَا ۖ الْخَلْقُ فِي نُنْكُسِهِ نُعَمَّرُهُ وَمَنْ

68. Va man nu'ammirhu nunakkishu fi l-xalki a fa lya ya'kilyun

Biz kimga uzoq umr bersak, uning vujudini xam (egik, zaif) qilib qo'yurmiz.

Axir, aql yurgizmaydilar?!

مُبِينٌ وَفُرْآنٌ ذِكْرٌ إِلَّا هُوَ إِنَّ ۖ لَهُ يَنْبَغِي وَمَا الشِّعْرَ عَلَّمَنَاهُ وَمَا

69. Va ma 'allyamnahu ash-shi'ra va ma yambagi lyahu in huva illya zikruv va kur`anum mubin

(Muhammadga) she'rni ta'lim bermadik va unga (shoirlik) mumkin ham emas. U (vahiy) faqat zikr (eslatma) va aniq Qur'ondir.

الْكَافِرِينَ عَلَى الْقَوْلِ وَيَحِقُّ حَيًّا كَانَ مَنْ لِيُنْذِرَ

70. li yunzira man kyana xayyav va yaxikku l-kaulyu 'alya l-kyafirin.

(U) tirik (aqlli) kishilarni ogohlantirish va kofirlarga So'z (azob) muqarrar bo'lishi uchun (nozil qilingan)dir.

مَالِكُونَ لَهَا فَهُمْ أَنْعَامًا أَيْدِينَا عَمِلَتْ مِمَّا لَهُمْ خَلَقْنَا أَنَا يَرَوُا أَوْ لَمْ

71. Au lyam yarau anna xalakna lyahum mimma 'amilat aydina an'aman fahum lyaha malyakun.

Axir, ular uchun O'z "qo'limiz" ishi bilan chorva hayvonlarini yaratib qo'yganimizni ko'rmadilar?! Mana ular o'sha (hayvon)larga egadirlar.

يَأْكُلُونَ مِنْهَا رَكُوبُهُمْ فَمِنْهَا لَهُمْ وَدَلَّلْنَاهَا

72. Va zallalnaha lyahum fa minha rakubuhum va minha ay'kulyun.

Biz o'sha (hayvon)larni ularga bo'yin sundirib qo'yganmiz. Ana ularning minadigan narsalari ham o'sha (hayvon)lardan va o'shalardan yegaylar.

يَشْكُرُونَ أَفَلَا ۖ وَمَشَارِبُ مَنَافِعِ فِيهَا وَلَهُمْ

73. Va lyahum fiha manafi'u va masharibu a fa lya yashkurun.

Yana ular uchun o'sha (hayvon)larda (turli) foydalar va ichimlik (sut-qaymoq)lar bordir. Axir, shukur qilmaydilarmi?!

يُنصِرُونَ لَعَلَّهُمْ آلِهَةٌ اللَّهُ دُونَ مِنْ وَاتَّخَذُوا

74. Va ttaxazu min duni llyahi alyahatal lya'allyahum yunsarun.

Allohni qo'yib yordam olish umidida "iloh"larni tutdilar.

مُحْضَرُونَ جُنْدٌ لَهُمْ وَهُمْ نَصْرَهُمْ يَسْتَطِيعُونَ لَا

75. Lya yastati'una nasrahum va hum lyahum djundum muxdarun.

Ular hozirlangan qo'shin bo'la turib, ularga yordam berishga qodir bo'lmaslar.

يُعْلِنُونَ وَمَا يُسِرُّونَ مَا نَعْلَمُ إِنَّا ۖ قَوْلُهُمْ يَحْزَنُكَ فَلَا

76. Fa lya yaxzunka kaulyuhum. Inna na'lyamu ma yusirruna va ma yu'minun.

Bas, (ey, Muhammad,) Sizni ularning so'zlari g'amgin qilmasin! Zotan, Biz ularning yashiradigan narsalarini ham, oshkor qiladigan narsalarini ham bilurmiz.

مُبِينٌ حَصِيمٌ هُوَ فَإِذَا نُطِفَتْ مِنْ خَلْقَاهُ أَنَا الْإِنْسَانُ يَرِ أَوْلَم

77. Avalyam yara l-insanu anna xalyaknahu min nutfatin fa iza huva xasimum mubin
Inson, Biz uni nutfadan (bir tomchi shahvat suvidan) yaratganimizni, endi esa, u birdaniga
(O'zimizga) oshkora xusumat qiluvchi bo'lib qolganini ko'rmadimi?!

رَمِيمٌ وَهِيَ الْعِظَامُ يُحْيِي مَنْ قَالَ ۖ خَلَقَهُ وَنَسِيَ مَثَلًا لَنَا وَضَرَبَ

78. Va daraba lyana masalav va nasiya xalkahu. Kalya may yuxyi l-'izama va hiya ramim.
U Bizga: "Chirib ketgan suyaklarni kim ham tiriltira olur?"- deb, masal keltirdi-yu, (ammo)
o'zining (qanday) yaralganini unutib qo'ydi.

عَلِيمٌ خَلَقَ بِكُلِّ وَهُوَ ۖ مَرَّةً أَوْلَ أَنْشَأَهَا الَّذِي يُحْيِيهَا فُلن

79. Kul yuxyiha llyazi ansha`aha avvala marrativ va huva bikyulli xalkin 'alim.
(Ey, Muhammad,) ayting: "U (chirigan suyak)larni dastlab paydo qilgan zotning O'zi qayta
tiriltirur. U turli xil yaratish(lar)ni biluvchidir".

تَوْقِدُونَ مِنْهُ أَنْتُمْ فَإِذَا نَارًا الْأَخْضَرَ الشَّجَرِ مِّنْ لَكُمْ جَعَلَ الَّذِي

80. Allyazi dja'alya lyakum min ash-shadjari l-axdari naran fa iza antum minhu tukidun.
U sizlar uchun yashil daraxtdan olov paydo qilgan zotdir.
Bas, sizlar o'shandan olov yoqursizlar.

الْعَلِيمِ الْخَلَّاقُ وَهُوَ بَلَى ۖ مِثْلَهُمْ يَخْلُقُ أَنْ عَلَىٰ بِقَادِرٍ وَالْأَرْضَ السَّمَاوَاتِ خَلَقَ الَّذِي أَوْلَيْسَ

81. A va lyaysa llyazi xalyaka ssamavati va l-arda bi kadirin alya ay yaxlyuka mislyahum.
Balya va huva l-xallyaku l-'alim.
Osmonlar va Yerni yaratgan zot yana ularning xuddi o'zidek yaratishga qodir emasmi?!
Yo'q, (albatta, qodirdir).
U yaratuvchi va biluvchidir!

فَيَكُونُ كُنْ لَهُ يَقُولُ أَنْ شَيْئًا أَرَادَ إِذَا أَمْرُهُ إِنَّمَا

82. Innama 'amruhu iza arada shay'an ay yakula lyahu kun fayakun.

Biror narsa (yaratish)ni iroda qilganda, Uning ishi faqatgina: "Bo'li!"- deyishdir.

U (narsa) esa bo'lur (vujudga kelur).

تُرْجَعُونَ وَإِلَيْهِ شَيْءٌ كُلِّ مَلَكُوتٍ بِيَدِهِ الَّذِي فَسُبْحَانَ

83. Fa subxana llyazi biyadihi malyakutu kulli shay`iv va ilyayhi turdja'un

Bas, barcha narsaning egaligi O'z "qo'li"da bo'lgan (Alloh)ga tasbeh (aytilur). Unga (huzuriga)gina qaytarilursizlar!

KAVSAR SURASI

Kavsar - Muhammad (a. s.)ga atab yaratilgan jannatdagi bir ajib daryo yoki hovuzning nomi. Uning suvi asaldan totli, qor va sutdan oq. Undan ichgan kishi abadiy chanqoqlik ko'rmaydi. Surada Payg'ambar (a. s.)ga O'zi ato etgan "Havzi Kavsar" ne'mati shukronasi sifatida namoz o'qish va qurbonlik qilishni Alloh taolo Muhammad (a. s.)dan talab etadi. Shuningdek, hasadchi dushmanlar esa bu kabi ne'matlardan mahrum ekanliklari eslatiladi.

SURA O'Z ICHIGA OLGAN NARSALAR

1. Alloh taolo o'z Rasuliga dunyo va oxiratda ko'p yaxshiliklarni, jannatda esa havzi Kavsarini ato qilganligi Allohning ulug' fazl, karam egasi ekanligini bayon etadi.
2. Nabiy alayhissalomga va u Zotning ummatlariga namozni o'z vaqtida o'qishlik, namozni ixlos bilan Robbisining roziligi uchun o'qishlik va Allohga shukrona qilgan holatda jonliq so'yib qurbonlik qilishlik haqidagi Allohning buyrug'i bor.
3. Rasulullohning sollallohu alayhi vasallamga dushmanlik qilganlar dunyo va oxiratda barcha yaxshiliklardan to'silganligi sababidan ularning xor va zabun bo'lishligi, Payg'ambarini sollallohu alayhi vasallam o'z dushmanlari ustidan g'alaba qozonishlari bashorati bor.

Suraning fazilati

Imom Ahmad Anas ibn Molikdan (roziyallohu anhu) qilgan rivoyatlarida aytilishicha, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam bir kuni yengil mudrashlik bilan uxladilar. So'ng boshlarini ko'tarib tabassum qildilar. Sahobalar: «Nima uchun kuldiniz?» deyishdi. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Menga hozirgina sura nozil bo'ldi», deb «Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan boshlayman. Albatta, biz sizga Kavsarini ato etdik», deya Kavsar surasini oxirigacha o'qidilar. So'ng: «Kavsar nima ekanligini bilasizlarmi?» deb so'radilar. Sahobalar: «Alloh va uning Rasuli biluvchiroq», deyishdi. Shunda Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «U Robbim menga ato qilgan jannatdagi daryodir, unda yaxshiliklar ko'pdir. Ummatim qiyomat kuni uning oldiga keladilar, uning (ichish uchun) idishlari osmondagi yulduzlar miqdorichadir, ummatim ichida bir banda undan to'siladi. Men: «Ey Robbim, u

mening ummatimdan-ku?!» deyman. Menga: «Ular sendan keyin nimalar qilganlarini sen bilmaysan», deb aytiladi», dedilar.

Imom Muslim, Abu Dovud va Nasaiy Anasdan (roziyallohu anhu) rivoyat qilishadi.

«Rasululloh sollallohu alayhi vasallam bizning oramizda peshin vaqtida masjidida edilar, u kishi yengil mudrashlik bilan uxladilar, so'ngra boshlarini ko'tarib tabassum qildilar. Biz: «Nima narsa sizni kuldirdi, ey Rasululloh?» deb so'radik. U Zot: «Darhaqiqat, menga hozirgina sura nozil bo'ldi», dedilar. So'ngra: «Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan boshlayman, Albatta, biz sizga Kavсарni ato etdik.

Bas, siz Parvardigoringiz uchun namoz o'qing va (jonliq) so'yib qurbonlik qiling. Albatta, sizni yomon ko'rguvchi kimsaning dumi qirqilgandir (ya'ni benomu nishon yo'q bo'lib ketguvchidir)», deb Kavсар surasini qiroat qildilar. So'ng bizdan: «Kavсар nima ekanligini bilasizlarmi?» deb so'radilar. Biz: «Alloh va Uning Rasuli bilguvchiroq», dedik. U Zot: «U Robbim azza va jalla menga va'da qilgan daryodir, unda ko'p yaxshiliklar bo'ladi. Ummatim u hovuzning atrofiga qiyomat kuni kelishadi. Undagi (ichish uchun) idishlar osmondagi yulduzlar miqdorichadir. Ummatimdan bir banda Kavсарdan to'siladi, men: «Robbim, u mening ummatimdan-ku!» deyman. Robbim: «Sendan keyin qanday hodisalar bo'lganligini sen bilmaysan», deydi», deb aytdilar».

СУРАНИНГ НОЗИЛ БЎЛИШ САБАБЛАРИ

Имом Баззор ва бошқалар Ибн Аббосдан (розияллоху анху) саҳиҳ иснод билан қилишган ривоятда айтилишича, Каъб ибн Ашраф Маккага кириб келгандақурайшликлар унга«Сен уларнинг улуғисан, бу сабр қилаётган ва ўзининг қавмидан узилган кишини кўрмаясанми? У ўзини биздан яхшироқ, деб ўйляпти.Биз эса ҳажиж аҳлиданмиз.

Яъни ҳожиларнинг сувиға қараб Байтуллоҳни кўриқловчисимиз», дедилар. У эса: «Сизлар ундан яхшисизлар», деди. Шунда«Албатта, сизни ёмон кўргувчи кимсанинг думи қирқилгандир (яъни бенонишон йўқ бўлиб кетгувчидир)», деган оят нозил бўлди

Икрима (розияллоху анху) ривоят қилган бу ҳадисни Ибн Мунзир ва Ибн Абу Шайба ўз таснифларида зикр қиладилар: «Набийга (соллаллоху алайҳи васаллам)вахий кела бошлаган вақтда қурайшликлар: «Муҳаммад биздан қирқилди (узилди)», деб айтишди. Шунда: «Албатта, сизни ёмон кўрувчи кимсанинг думи қирқилгандир (яъни беному-нишон йўқ бўлиб кетгувчидир)», деган оят нозил бўлди».

Ибн Абу Ҳотам Суддийдан ривоят қиладилар: «Қурайш қавми орасида бирор эркак вафот этса, «Фалончи қирқилди», дер эдилар. Расули акрамнинг соллаллохуалайҳи васаллам ўғиллари ўлган вақтда Осс ибн Воил: «Муҳаммад қирқилди», деди. Шунда Кавсар сураси нозил бўлди».

Имом Байҳақий Муҳаммад ибн Алидан қилган ривоятларида Расулуллоҳнинг соллаллоху алайҳи васаллам вафот этган фарзандларининг исми Қосим эди.

Мужоҳид қилган ривоятда шундай дейилади: «Осс ибн Воил: «Мен Муҳаммадни ёмон кўраман», деганида бу сура нозил бўлган».

Ибн Жарирнинг Саид ибн Жобирдан қилган ривоятларида айтилишича, «Роббингиз учун намоз ўқинг ва (жонлиқ) сўйиб қурбонлик қилинг», деган оят Худайбиякуни нозил бўлган эди. Жаброил (алайҳиссалом) Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи васаллам) ҳузурларига келиб: «Жонлиқ қурбонлик қилинг ва намоз ўқинг», деганларида, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўринларидан туриб қурбон ҳайити хутбасини ўқидилар, сўнг икки ракат намоз ўқидилар, сўнг жонлиқнинголдига бориб қурбонлик қилдилар. Лекин бу ривоятда Имом Суютий айтганларидек, кучли ғариблик бор.

Ибн Мунзир Ибн Жарирдан ривоят қиладилар: «Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи васаллам) ўғиллари Қосим вафот этганида Қурайш қабиласидагилар: «Муҳаммад қирқилди (яъни унинг ишининг давомчиси – фарзанди йўқ)», дедилар ва бу гап шов-шув бўлиб кетди. Шунда: «Албатта, биз сизга Кавсарни атоқилдик», деган сура Пайғамбарни соллаллоҳу алайҳи васаллам қўллаб-қувватлаб нозил бўлди».

Хулоса шуки, бу суранинг **НОЗИЛ БЎЛИШ САБАБЛАРИ** Набий ақрамнинг (соллаллоҳу алайҳи васаллам) заифлашувлари, бошларига мусибат етганлиги, ўғил фарзандларидан бири Қосимнинг Маккада, Иброҳимнинг Мадинада вафот этишлигидир. Бу сура мусулмонларнинг қийинчилик ва оғир вақтларида хурсандчилик бўлиб нозил бўлди.

Кавсар сураси Расулуллоҳнинг соллаллоҳу алайҳи васаллам кучли ва енгилмас эканликлари, у кишига эргашганларнинг ғолиб бўлишлари, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўғилларининг вафоти у кишининг ишларини заифлаштириб қўймаслиги, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳивасаллам душманларининг охири йўқ, охири қирқилган эканлиги ва улардан бирон бир ном-нишон қолмаслиги, уларнинг барча яхшиликлардан узоқда эканлигини эълон қилиб, билдириб нозил бўлган.

Тафсир ва баён

«Албатта, биз сизга Кавсарни ато этдик», яъни «Эй Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам, сизга кўп одамларга етадиган мўл яхшиликни ҳадя-мукофот этдик вау жаннатдаги дарёдир».

Аллоҳ таоло уни Ўз Расулига ва унинг умматига каромат қилган. Бу эса дин душманларининг мусулмонларни оз ва паст санашликларига қарши раддия ҳамда бахил мунофиқлар ва куфр аҳли сифатининг зиддидир.

«Бас, сиз Роббингиз учун намоз ўқинг ва (жонлиқ) сўйиб қурбонлик қилинг», яъни «Биз сизга дунё ва охиратда кўп яхшиликларни ато қилганимиздек, (юқоридаги буюрилган ишларни қилинг), охиратдаги яхшиликдан бири – бу хавзи Кавсардир.

Бас, сиз фарз ва нафл намозларингизни доимий ўқинг ва намозларингизни Роббингиз учун холис ўқинг ва Аллоҳ йўлида жонлиқ қурбонлик қилинг, бу сизнинг тақвойингиздир ва ҳадйни (қурбон ҳайитида қурбонлик учун мўлжалланган қўй ёки туя), ёлғизлигига шерик келтирмай, ягона Аллоҳнинг исми айтиб сўйиладиган жонлиқларни қурбонлик қилинг. Албатта, Аллоҳ сизни тарбия қилишни ўз зиммасига олган ва бундан бошқа кўп неъматларни сизга марҳамат қилган». Бошқа бир оятда

Аллоҳ: «Айтинг, (эй Муҳаммад,) албатта, намозим, ибодатларим, ҳаёт-мамотим бутун оламларнинг Парвардигори бўлмиш Аллоҳ учундир. У Зотнинг биронта шериги йўқдир. Мен шунга буюрилганман. Ва мен бўйсунгувчиларнинг аввали-пешқадамиман» (Анъом, 162-163).

Бу эса мушрикларнинг Аллоҳдан ўзгага ибодат қилиши ва Аллоҳдан ўзгага қурбонлик қилиш феълларининг аксидир. Аллоҳ ўз Набийсига намози ва қурбонлиги фақат Унинг ўзи учун бўлишлигини буюрди ва бу мунофиқларнинг риё учун қилган амалларининг аксидир.

Имом Қатода, Ато ва Икрималар: «Намоздан мақсад қурбон ҳайити намози, қурбонликдан мурод қурбон ҳайитидаги сўйиладиган жонликдир», дейишди. Ибн Касир: «Сўйишдан мурод қурбонликдир», деб айтдилар.

Имом Бухорий ва Муслим Барро ибн Озидан (розияллоҳу анҳу) қилган ривоятларида келтирилишича, Расулуллоҳнинг соллаллоҳу алайҳи васаллам одатда аввал ҳайит намозини ўқирдилар, сўнгра қурбонликларини сўйиб: «Кимки намозни ўқиб қурбонлик сўйса, қурбонликдаги амалларни тўғри бажарибди. Кимки намоздан олдин қурбонлик сўядиган бўлса, унинг қурбонлиги йўқдир», дедилар. Шунда Абу Бурда ибн Ниёр (розияллоҳу анҳу) ўринларидан туриб: «Эй Аллоҳнинг Расули! Мен қўйимни намоздан олдин сўйиб қўйдим. Ва билдимки, у кунда гўштга кўп иштаҳа қилинади», деганларида, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қўйнинг гўштнинг ўзидир, яъни қурбонлик эмасдир», дедилар. У киши: «Менинг ҳузуримда улоқ бор. У менинг ҳузуримда иккита қўйдан яхшироқ. Ўшани сўйсам, менга кифоя қиладими?» деганда, у Зот: «Сенга кифоя қилади, лекин сендан кейин бошқа ҳеч бир кишига мумкин эмас», дедилар.

Ибн Жарир тафсирларида айтишларича, қуйидагича айтганлар тўғри айтишибди: «Намозингизнинг барчасини холис Роббингиз учун бажаринг. Лекин бошқа бут ва илоҳлар учун бажарманг. Шу сингари қурбонлигингизни ҳам бут-санамларга эмас, балки тенгқури бўлмаган, яхшилик ва кароматлар берувчи Зотга шуқр қилган ҳолда бажаринг».

«Албатта, сизни ёмон кўрувчи кимсанинг думи қирқилгандир (яъни беному нишон йўқ бўлиб кетгувчидир) . «Эй Муҳаммад алайҳиссалом, сизни ва сиз олиб келган ҳидоят, ҳақ, ҳужжат ва нурни ёмон кўрувчи кимсаларнинг думи қирқилгандир. Улар дунё ва охираат яхшиликларидан узилгандирлар. Ўлимларидан кейин улар эсланмайди ҳам». Бу нарса Осс ибн Воилга ўхшаш баъзи мушрикларнинг Расулуллоҳнинг соллаллоҳу алайҳи васаллам Хадичадан (розияллоҳу анҳо) туғилган Абдуллоҳ исмли фарзандлари вафот этганда айтган гапларига раддиядир.

Бу Ибн Аббос, Муқотил, Калбий ва тафсир аҳли оммасининг сўзидир.

Оятдаги «ал-Абтар» сўзи фарзанди йўқ одамга нисбатан ишлатилади.

Ибн Аббос: «Бу оят Абу Жаҳл ҳақида нозил бўлган», дедилар. Аслида нозил бўлишда зикри келган Расулуллоҳга соллаллоҳу алайҳи васаллам адоват қилувчи барча кишиларни ўз ичига олади.

Ҳасан Басрий (раҳматуллоҳи алайҳ): «Мушрикларнинг ўзларининг думлари кесикдир. Чунки мақсадларига етишларидан олдин улар кесиб қўйилади.

Аллоҳ Ўз хусуматчиларининг ана шундай сифатга эга эканлигини баён этмоқда», дедилар.

СУРАДАН ЎРГАНГАНЛАРИМИЗ

1. Аллоҳ таоло Набийси Муҳаммадга (соллаллоҳу алайҳи васаллам) кўплаб мактовли, етук, улуғ, буюк, ниҳоятда етук сифатларни ато этди. Шулардан бири жаннатдаги анҳордир. Бу нарсани Имом Бухорий, Муслим, Аҳмад ва Термизийлар Анасдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилишган.

Имом Термизий Ибн Умардан (розияллоҳу анҳу) қилган ривоятда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Кавсар жаннатдаги анҳордир, икки ёни олтиндан. Оқувчи нарсалар дур ва ёқут. Тупроғи мискдан ҳам хушбўй, суви асалдан ҳам мазали ва қордан ҳам оппоқдир», деб айтдилар.

Имом Муслим Анасдан (розияллоҳу анҳу) қилган ривоятларида: «У Расулуллоҳнинг соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳавзларидир», дейилади. Мана шу икки сўз энг саҳиҳ сўздир. Демак, у шомил бўлиб, жаннатдаги анҳор ва қиёмат кунда Расулуллоҳнинг соллаллоҳу алайҳи васаллам умматлари тушадиган ҳавзидир.

2. Аллоҳ таоло Пайғамбарини ва у Зотнинг умматларини фарз, нафл намозларни холис Унинг розилиги учун адо этишга ҳамда Унга бирор нарсани шерик қилмасликка буюрмоқда.

Ва яна эҳромдалиқ пайтда ҳадя қилинадиган ҳайвон, қурбонлик, қўйингки, барча сўйиладиган нарсани Аллоҳ учун ва шериги йўқ якка Аллоҳнинг исмига атаб сўйишга буюрмоқда.

3. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва у Зотга келган шариатга ғазаб қилувчи кимсалар аслида ўзлари дунё ва охирадаги нарсалардан узилгандирлар. Улар вафот этганларидан кейин эсланмайди ҳам. Чунки улар ҳақ рисолатга иймон келтиришмайди ҳамда ҳақ ва яхши нарсаларни холис Аллоҳ учун бажаришмайди.

Имом ар-Розий тафсирларида зикр қилганларидек, бу сура ўзидан аввалги сураларни мукамал этиб тамомловчидир. Ва ўзидан кейинги сураларнинг аслидир. Аллоҳ таоло Набийи Муҳаммадни (соллаллоҳу алайҳи васаллам) ва у Зотнинг умматларига ато этган фазилат, хислат ва сифатларни Зуҳо, Шарҳ, Тийн, Алақ, Қадр, Баййина, Залзала, Адият, Қориа, Такасур, Аср, Хумаза, Фил, Қурайш, сўнгра Кавсар сураларида келтирди. «Сен уларга мурожаат қилгин, чунки уларда ажойиб сўзлар бор».

الْكَوْتَرُ أَعْطَيْنَاكَ إِنَّا الرَّحِيمِ الرَّحْمَنُ اللَّهُ بِسْمِ

Bismillaxir roxmanir roxim.

Innaa a-taynaa kal kavsar

Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan (boshlayman).

(Ey, Muhammad,) albatta, Biz Sizga Kavsarni ato etdik.

وَأَنْحَرُ لِرَبِّكَ فَصَلِّ

2. Fa solli li robbika vanhar

Bas, Rabbingiz uchun namoz o'qing va (tuya) so'yib qurbonlik qiling!

Izoh: Kavsar so'zining daryo va hovuzdan boshqa ma'nolari ham mavjud ekanligi tafsirlarda bayon etilgan.

Masalan, Kavsar - bu kasir so'zining mubolag'a siyqasi, ya'ni juda ko'p (yaxshi) narsalar, yaxshiliklarni ato

etdik, degan ma'noni ham anglatadi.

الْأَبْتَرُ هُوَ شَانِيكَ إِنَّ

3. Inna shaani-aka huval-abtar

Albatta, g'animingizning o'zi (barcha yaxshiliklardan) mahrumdir.

Izoh: Sura oxirida Payg'ambar dushmanlarini ta'riflab Alloh taolo ular - abtar, deydi. Abtar so'zining ham bir necha tafsirlari mavjud. Masalan abtar - barcha yaxshiliklardan mahrum; nomi o'chadigan; nasl-nasabi quriydigan; sulolasi qirqilgan va hokazo. Payg'ambar (a. s.)ga nisbatan mushriklar bu so'zni qo'llab, undan o'g'il farzand qolmadi, demak uning nomi ham, zurriyoti ham qirqildi, deb ta'na qilganlarida, Alloh taolo shu qisqa sura orqali ularga raddiya berdi.

IXLOS SURASI

Ixlos - xolis qilish, (imolni) poklash. Sura Makka mushriklarining Alloh to'g'risidagi noto'g'ri e'tiqodlariga raddiya hamda Payg'ambarimizga "Parvardigoringning naslu nasabi ne?" deb bergan johilon savollarga javob tariqasida nozil qilingan. Zero, ularning aqidalari bo'yicha, Alloh yagona emas, u ba'zi narsalarga muhtoj, Uning farzandlari bor, boshqa ma'budalarda ham ilohiy kuch-qudrat bor degan buzuq va botil mafkura mavjud edi. Surada ularga qisqa va qat'iy javob qilingan. Abu Said Xudriy rivoyat qiladi: "Rasululloh (s.a.v.): "Birontangiz bir kechada Qur'oni karimning uchdan birini o'qiy olasizmi?" – deb so'radilar.

– Bunga qanday qilib kuchimiz yetadi? – deyishdi.

– "Allohu ahad, Allohu samad" (ya'ni, "Ixlos" surasi) Qur'onning uchdan biridir", dedilar" (Muttafaqun alayh).

Anas (r.a.) rivoyat qiladi: "Bir odam ("Ixlos" surasini nazarda tutib): "Yo Rasululloh, men shu surani juda yaxshi ko'raman", dedi. Rasululloh (s.a.v.): "Uni yaxshi ko'rishing seni jannatga yetaklaydi", dedilar" (Termiziy rivoyati).

Anas (r.a.) rivoyat qiladi: "Kim "Qul huvallohu ahad" surasini kuniga ikki yuz marotaba o'qisa, gardanidagi qarzdan boshqa ellik yillik gunohlari o'chiriladi" (Termiziy rivoyati).

Anas (r.a.) rivoyat qiladi: "Rasululloh (s.a.v) aytdilar: "Kimki yotib uxlamoqchi bo'lib, o'ng tomoniga qarab yotsa, so'ng "Qul huvallohu ahad"ni 100 marta o'qisa, Alloh qiyomat kuni unga: "O'ng tarafdin jannatga kir" deydi" (Termiziy rivoyati).

Сура ўз ичига олувчи нарсалар

Бу сура Ислом ақийдаси ва шариат руқнларини ўз ичига олади. У Аллоҳнинг тавҳиди, камчиликлардан поклиги, комил сифатларга лойиқлиги ва ширкдан йироқ эканлигидир. Ва яна бу сурада Аллоҳни учта, деб айтувчи насронийларга ҳамда Аллоҳга бошқа илоҳни шерик қилиб ибодат этувчи мушрикларга раддия бордир.

Суранинг фазилати

Бу суранинг фазли ҳақида кўплаб ҳадислар ворид бўлган. Албатта, уни қироат қилгандаги савоб Қуръоннинг учдан бирини қироат қилгандаги савоб билан баробардир. Чунки Қуръондаги барча келтирилган нарсалар бу сурада мужмал (қисқа) ҳолатда келтирилган. Албатта, шариатнинг умумий усуллари учтадир: 1) тавҳид; 2) ҳадлар ва ҳукмлар; 3) амаллар баёни.

Бу сура мана шу учдан бири бўлган тавҳид масаласини баён этган.

Имом Бухорий, Абу Довуд ва Насайларнинг Абу Саид ал-Худрийдан (розияллоҳу анҳу) қилган ривоятларида айтилишича, бир киши бошқа кишининг «Кул хуваллоҳу аҳад» сурасини қайта-қайта ўқиётганини эшитди. У тонг отгач, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига бориб унинг Ихлос сурасини қайта-қайта ўқийверганини зикр қилди. Гўёки бу сўзи билан унинг амалини паст санади. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Менинг жоним Унинг кўлида бўлган Зотга қасамки, албатта, бу Ихлос сураси Қуръоннинг учдан бирига тенг келади», дедилар.

Имом Бухорийнинг Абу Саид ал-Худрийдан (розияллоҳу анҳу) қилган бошқа ривоятида эса шундай келтирилади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаларига: «Сизлардан бирингиз бир кечада Қуръоннинг учдан бирини ўқишдан ожизми?» деганларида, бу саҳобаларга оғир ботди. Улар: «Эй Аллоҳнинг Расули, қайси биримиз бунга тоқат қила оламиз?» дейишди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Аллоҳу Воҳид ас-Сомад, яъни Қуръоннинг учдан бирига тенг

бўлган Ихлос сурасидир», дедилар».

Имом Муслим ва Термизийларнинг Абу Хурайрадан (розияллоху анху) қилган ривоятларида бундай дейилади: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам саҳобаларига: «Тўпланинглар, бугун мен сизларга Қуръоннинг учдан бирини ўқиб бераман», дедилар. Кейин у ерга бир қанча киши тўпланишди. Расулуллоҳ тўпланганлар олдига чиқиб «Қул хуваллоху аҳад» сурасини ўқидилар-да, сўнгра кириб кетдилар. Шунда баъзимиз баъзиларимизга: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам сизларга Қуръоннинг учдан бирини ўқиб бераман, бунинг хабари осмондан келган, деб ўйлайман, деб айтаётган эдилар», дедик. Кейин Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам яна бизнинг олдимизга чиқиб: «Ҳақиқатдан, мен сизларга Қуръоннинг учдан бирини ўқиб бераман, деб айтган эдим. Албатта, бу Ихлос сураси Қуръоннинг учдан бирига тенг келади», дедилар».

Имом Аҳмад, Термизий ва Насайларнинг Абу Аюб ал-Ансорийдан қилган ривоятларида айтилишича, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам: «Сизлардан бирортангиз бир кечада Қуръоннинг учдан бирини ўқишдан ожизми? Кимки кечаси «Қул хуваллоху аҳад»ни ўқиса, ҳақиқатан, ўша кеча Қуръоннинг учдан бирини ўқибди», дедилар.

Суранинг нозил бўлиш сабаби

Имом Аҳмад, Термизий ва Ибн Жарирларнинг Убай ибн Каъбдан қилган ривоятларида келтирилишича, мушриклар Расулуллоҳга соллаллоху алайҳи васаллам «Эй Муҳаммад, бизга Раббингни таърифлаб бер», дейишганида, Аллоҳ таоло: «(Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) айтинг, У – Аллоҳ бирдир. Барча ҳожатлар Ундан сўралади. У туғмаган ва туғилмагандир, чунки қайси нарса туғилган бўлса, у, албатта, ўлади. Қайси бир нарса вафот этса, албатта, у мерос қолдиради. Лекин Аллоҳ таоло ўлмайди ҳам, мерос қолдирмайди ҳам. Ҳеч ким У Зотга тенг эмасдир». «Унинг мисолидек Зот йўқдир, бирор нарса У каби эмас»ни зиёда қилишди.

Қатода, Заҳҳок ва Муқотиллар айтишларича, яҳудийлардан бўлган кишилар Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ҳузурларига келиб: «Бизга Роббингни сифатлаб бер, чунки Аллоҳ Ўзининг сифатларини Тавротда нозил қилган. Бизга Унинг нимадан бўлгани, қайси жинсдан эканининг хабарини бер: У тилладанми, мисданми ёки кумушдан? У еб-ичадими? Дунёни кимдан мерос олган ва кимга мерос қолдиради? Шулар ҳақида хабар бер», дейишганида, Аллоҳ таоло бу сурани нозил қилди. У сурадаги нарсалар Аллоҳнинг хос нисбатидир.

Тафсир ва баён

Айтинг: «У – Аллоҳ бирдир. Яъни эй Расул, Роббингизнинг сифати ва нисбатини сўровчиларга айтингки, У – Аллоҳ бирдир. Яъни зотию сифатида бирдир. Унинг шериги, тенгдоши ва баробар чиқувчиси йўқдир. Мана шу нарса шерик, деган нарсани даф этиб, ваҳдоният ила сифатланиш, демакдир. Яна ҳам аниқроқ айтадиган бўлсак, сизлар икром бўлиб танийдиган Аллоҳ еру осмон ва сизларнинг яратувчингиздир. У улухиятда ҳам бир бўлиб, шериги йўқдир. Мана шу нарса зотдаги ададни ҳам йўққа чиқаради.

Аллоҳ (барча ҳожатлар билан) кўзлангувчидир. Яъни барча ҳожатларда У қасд қилинади. Чунки Аллоҳ у нарсаларни таҳқиқ топишга қодирдир. Яна ҳам аниқроқ

айтадиган бўлсак, ҳар бир маҳлуқ ҳожати юзага чиқишида Уни қасд қилади. Бирор киши ундан беҳожат бўлолмайди. У эса барча нарсадан беҳожатдир. Мана шу айтганларимизда восита ва шафоат мавжуд, деб айтувчи араб мушриклари ва шуларга ўхшаш тоифаларга раддия бордир.

Ибн Аббос «ас-Сомад» калимасининг тафсирида қуйидагиларни айтдилар: «Ас-Сомад – бутун халойиқ ҳожатларию масалаларида Унга эҳтиёж сезишади. У саййидлиги, шарафлилиги, азамати, ҳалимлиги, илми ва ҳақимлиги мукаммал бўлган Зотдир. Унда жамики шараф ва саййидлик мукаммал бўлган. У – Аллоҳ айб-нуқсонлардан покдир. Мана шулар Унинг сифатларидир. Булар фақат Аллоҳ учун хосдир. Унинг тенгдоши ҳам йўқ. Унинг мислидек бирон зот йўқ. У – Аллоҳ барча айб-у нуқсонлардан пок бўлиб, ал-Воҳид, ал-Қаҳҳор сифатли Зотдир».

У туғмаган ва туғилмагандир. Яъни Ундан бирон бола содир бўлмаган, Ўзи ҳам бирон нарсадан содир бўлмаган. Чунки У бирон нарса билан жипсланмайди. Албатта, У қадим сифатли Зотдир. Чунки янги пайдо бўлмаган. Вужудга келишининг бошланиши йўқдир. Ва яна жинс ҳам эмасдир. Мана шу сифати ўхшаши бор ва жинси бор, деган ақийдани йўққа чиқаради. Аввал ва қадим сифатларга эга бўлиши эса янги пайдо бўлган, деган сўзни йўққа чиқаради. Аввалги жумлада Аллоҳнинг боласи бор, деювчиларнинг даъволари пучга чиқарилган. Яъни фаришталар Аллоҳнинг кизлари, деб айтувчи мушрикларга ва Узайр Аллоҳнинг ўғли, деб айтувчи яҳудийларга ҳамда Исо (алайҳиссалом) Аллоҳнинг ўғли, деб айтувчи насороларга раддия бордир. Иккинчи жумлада эса отаси бор, деювчиларга ва аввал У йўқ бўлган, деб эътиқод қилувчиларга раддия бордир.

Ва ҳеч ким У Зотга тенг эмасдир. Аллоҳга баробар ва тенгқур бўлган бирор киши йўқдир. Унга бирор нарсада шерик йўқдир. Бу нарса Унинг жуфти бор, деювчиларнинг иддаоларини пучга чиқаради. Ва яна Аллоҳнинг феълида тенгқури бордир, деб айтувчи араб мушрикларининг иддаолари ботил эканини кўрсатади. Улар фаришталарни Аллоҳнинг шериги ва бут-санамларни Аллоҳнинг тенгқури, деб айтишар эди. Бошқа сураларда ҳам Ихлос сурасига ўхшаш оятлар бордир. Масалан, Аллоҳ таоло Анъом сурасининг 101-оятда: «(У Зот) осмонлар ва ерни пайдо қилгувчидир. Унинг жуфти йўқ-ку, қаёқдан боласи бўлсин?! У ҳамма нарсани яратди» ва яна Марям сурасининг 92–95-оятларида: «Раҳмон учун бола тутиш лойиқ эмасдир (яъни У Зот болага муҳтож эмас). Осмонлар ва ердаги бор жонзот (қиёмат кунида) Раҳмон (хузурига) бўйсунган ҳолда келгувчидир. У Зот уларни санаб-аниқлаб қўйгандир. Уларнинг барчаси қиёмат кунида ёлғиз ҳолда У Зотнинг хузурига келгувчидир» ҳамда Анбиё сурасининг 26–27-оятларида: «Улар (яъни мушриклар) Раҳмоннинг (фаришталардан) боласи бор, дедилар. У Зот (мушрикларнинг бадгумонларидан) мутлақо покдир. Йўқ, (фаришталар асло Аллоҳнинг боласи эмас, балки) улуғ бандалардир. (Фаришталар) У Зотдан илгари бирон сўз айтмайдилар (яъни Аллоҳ буюрмаган бирон ишни қилмайдилар). Улар (Аллоҳнинг) амри-фармони билангина амал қилурлар», деб айтган. «Саҳиҳи Бухорий»да келтирилишича, эшитган озорли нарсага Аллоҳчалик бирор киши сабр қила олмайди. Аллоҳ уларга ризқ бериб, офиятда қилса ҳам улар, Аллоҳнинг боласи бор дейишади.

Имом Бухорий ва Абдураззоқлар Абу Ҳурайрадан қилган ривоятда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қуйидагиларни айтдилар. Аллоҳ Таоло: «Одам боласи

мени ёлфонга тутди», деди. У ёлфонга тутилган нарса Аллоҳда йўқ эди. Аллоҳ таоло: «Одам боласи Мени сўкди», деди. У сўкилган нарса Аллоҳда йўқ эди. «Энди Мени ёлфонга тутиши, аввал яратганидек қайта тирилтира олмайди, дейди. Ахир қайта тирилтиришдан кўра аввал халқ қилиниши, албатта, энгил эмас. Лекин мени сўкиши, Аллоҳ бола тутди, деб айтишидир. Мен эса Бир, барча ҳожатлар билан кўзлангувчи, туғмаган ва туғилмаган ҳамда ҳеч ким Менга тенг бўлмаган Зотдирман».

Сурадан ўрганганларимиз

Бу кичик сура бир пайтнинг ўзида исбот ва нафийни ўз ичига олади. Бу сура баён қилишича, албатта, Аллоҳ зотию ҳақиқатида бирдир. Ва таркиб топишнинг барча туридан йироқдир. Оятдаги «Аллоҳ бирдир», дейилиши билан кўпликни барча туридан йироқ этмоқда.

Бу сура яна баён қилишича, албатта, Аллоҳ таоло зотида, бой, сахий, раҳимлидир. Барча махлуқотлар ҳожатлари рўёбга чиқишида Аллоҳга муҳтождирлар. У Аллоҳ барча камолот ва улуғлик сифатларига эга бўлгандир. «Аллоҳ (барча ҳожатлар билан) кўзлангувчидир» дейилиши билан Уни, бошқаларга нисбатан эҳтиёжи бўлишнинг барча туридан йироқ этмоқда.

Ва яна бу сура қарор қиладики, албатта, Аллоҳ Бир ва Яккадир. Бирор нарса Уни жинсидан эмас. Ва бирор нарса Унга мисол бўла олмайди.

У туғмаган дейилиши билан Ўзидан жинс ва ўхшашликни йироқ этмоқда.

Шунингдек, У Аллоҳ қадим, аввал, азалий сифатларига эга бўлиб, олдин йўқ бўлган деган сифатдан йироқдир. Унинг отаси йўқдир. Ундан олдин ҳеч нарса бўлмаган.

У туғилмаган дейилиши билан Ўзидан янги пайдо бўлган деган сифатни йироқ этмоқда.

У барча айблардан покдир. Уни борлиқда яқин келадигани, ўхшаши, тенгқури, жуфти йўқдир.

Ва ҳеч ким У Зотга тенг эмасдир дейилиши билан Ўз Олий Зотидан ўхшаши ва тенгдоши борлигини йўққа чиқармоқда.

Ҳар бир исбот сифатлари, тавҳид, поклаш ва улуғлаш устига қоим қилинган Ислом ақийдасида қарор топган. Ҳар бир нафий сифатлари эса, ботил ақийда эгаларига раддиядир. У ботил ақийда эгалари, оламда икки илоҳ, яъни нур ва зулмат мавжуд деб айтувчи Санавийлар, Аллоҳни учта деб айтувчи насоролар, фалак ва юлдузларга ибодат қилиш лозим деб айтувчи Соибалар, Аллоҳнинг ўғли Узайр деб айтувчи яҳудийлар ва фаришталар Аллоҳнинг қизлари деб айтувчи мушриклардир.

Бу сурада ал-Аҳад, яъни бир дейилиши билан Санавия фирқасини фикрларини йўққа чиқарилмоқда.

Аллоҳ (барча ҳожатлар билан) кўзлангувчилар дейилиши билан Аллоҳдан бошқа холиқ борлигини исботловчи фирқанинг фикрлари йўққа чиқарилмоқда. Чунки бошқа холиқ бор бўлганда, жамики ҳожатларни талаб қилишда Унинг кўзланиши ҳақ бўлмай қолар эди.

У туғмаган ва туғилмаган дейилиши билан Узайр ҳақда гапирувчи яҳудийлар, Исо ҳақида гапирувчи яҳудийлар, Исо ҳақида гапирувчи насоролар ва фаришталар Аллоҳнинг қизлари деб айтувчи мушрикларнинг фикрларини пучга чиқармоқда.

Ва ҳеч ким У Зотга тенг эмасдир дейилиши билан бут ва санамларни Аллоҳнинг тенгдоши ва шериги деб айтувчи мушриклар фикрини пучга чиқармоқда.

Уламолар айтишди. Кавсар сураси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳақларида бўлганидек, бу Ихлос сураси Аллоҳ ҳақидадир. Расулуллоҳ ҳақларида қилинган таъна уни думи кесик, яъни фарзанди йўқ, у ном-нишонсиз кетади дейишганидадир. Лекин бу ерда Аллоҳга нисбатан таъналари, унинг фарзанди бор дейишганидадир. Чунки инсон ҳаққида фарзандсизлик айбдир. Аллоҳнинг ҳаққида фарзанди бор дейишлик айбдир.

Мана шу сабабдан Ихлос сурасида Аллоҳ Ўзидан фарзанди бор деювчиларнинг иддаосини даф этишлик учун «Айтинг» деган калимани ишлатмоқда. Кавсар сурасида эса «Айтинг» ўрнига, «Биз сизга бердик» деб тўғридан- тўғри айтмоқда.

IXLOS SURASI

أَحَدُ اللَّهِ هُوَ قُلُّ الرَّحِيمِ الرَّحْمَنِ اللَّهُ بِسْمِ

Bismillaxir roxmanir roxim.

Qul huallohu axad

Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan (boshlayman).

(Ey, Muhammad,) ayting: "U Alloh yagonadir

الصَّمَدُ اللَّهُ

2. Allohus-somad

Alloh behojat, (lekin) hojatbarordir

يُولَدُ وَلَمْ يَلِدْ لَمْ

3.Lam yalid va lam yuulad

U tug'magan va tug'ilmagan ham

أَحَدٌ كُفُوًا لَهُ يَكُنْ وَلَمْ

4. Va lam yakullahu kufuan axad

Shuningdek, Unga biror tengqur ham yo'qdir

Izoh: Ixlos surasining fazilatlarini haqida ko'pgina hadisi shariflar vorid bo'lgan. Zero, uning mazmuni tavhidga, ya'ni, Allohning zoti yakka va yagona ekani, Uning sifatleri komil bo'lib, bandalarining sifat va xususiyatlaridan tubdan farq qilishi tasvirlangan. Mazkur hadislarida bu sura Qur'oni karimning uchdan biriga tengligi, uni o'n bor o'qigan kishiga jannatda bir qasr barpo etilishi, uni qiroat qilish jannatiylik sababi ekani kabi bashoratlar mavjud.

FALAQ SURASI HAQIDA

Falaq - tong. Bu va bundan keyingi surani qo'shib turib, ularga "muavvazatayn", "panoh so'raluvchi ikki sura" deb ham ataladi.

Ўзидан олдинги сурага муносабати

Аллоҳ таоло Улуҳият ишларини Ихлос сурасида баён қилиб, зотиғаю сифатларига лойиқ бўлмаган нарсалардан ўзини покламоқда. Бу ва бундан кейинги «Муаввизатайн» деб номланувчи сураларда, оламдаги ёмонликлардан қай тарзда ўзини номи ила паноҳ тилашни ҳамда Аллоҳнинг тавҳидидан тўсувчи мушрик ва бошқа инсу жиннинг шайтонидан ҳам паноҳ тилашни баён қилмоқда. Бу сура махлуқотларнинг ёмонидан, кечанинг зулматидан, сеҳрдан ва ҳасадчидан паноҳ тилаш билан бошланади. Сўнгра ан-Нос сурасида инсу жин шайтонларининг ёмонлигидан паноҳ сўрашни зикр қилади. Шунинг учун бу уч сура – Ихлос, Фалақ ва Нос – ҳадисларда «Муаввизатайн» паноҳ сўралувчи, деб номланди. Фалақ сураси ан-Нос сурасига нисбатан лафз шакли мос равишда тузилгани учун муқаддам келди. Лекин «Таббат» сураси ўртага тушиб, Ихлос сураси билан орани ажратиб қўйди.

Сура ўзида қамровчи нарсалар

Бу сура махлуқотларни ёмонидан, хусусан, кечанинг зулмаидан, сеҳрлардан, қақимчилардан ва ҳасадчилардан паноҳ тилашни ўз ичига қамраган. Мана шу нарса, инсонларда нафсий касалликлар мавжуд бўлгани сабабли баъзилари баъзиларидан ҳимояланишлари учун улкан фойда ва етук дарсдир. Бундан ташқари, заҳар эгаларини ёмонликларидан ва кечаси зулмат бўлгандаги ёмонликлардан, хусусан, ғор ва коваклардаги кўрқинчлардан ҳимояланишни ўзида мужассам қилган.

Муаввизатайн сураларининг фазилати

Имом Муслим, Аҳмад, Термизий ва Насайлар Уқба ибн Омирдан қилган ривоятларида, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Бу кечада нозил бўлган оятларга қарамайсизларми? Бу каби (фазилатли) оятлар ҳали кўрилмаган. У «Қул аъзузу бироббил фалақ» ва «Қул аъзузу бироббин нас» суралари, деб айтдилар.

Имом Аҳмад, Абу Довуд, Термизий ва Насайлар Уқба ибн Омирдан қилган ривоятларида, бу Зот: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар бир намоз сўнгида паноҳ сўралувчи сураларни ўқимоқликни буюрдилар», деб айтдилар.

Имом Аҳмад, Абу Довуд ва Насайлар Уқба ибн Омирдан қилган ривоятларида, бу зот: «Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга тоғ йўлларида бирида кетаётган эдим, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Эй Уқба, миниб олмайсанми?» – деганларида, Уқба: «Гуноҳ бўлиб қолмасин деб, шафқат қилдим», дедилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уловларидан тушдилар, мен уни бироз миндим. Кейин у зот яна уловларини миниб: «Эй Уқба! Мен сенга одамлар ўқиб юрадиган иккита яхши сурани ўргатайми?» – дедилар. Мен: «Ўргатинг, эй Аллоҳнинг Расули!» – дедим. Шунда у Зот менга: «Қул аъзу бироббил фалақ» ва «Қул аъзу бироббин нас» ни ўқиб бердилар. Кейин намозга иқомат айтилди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам олдинга ўтиб, намозда ҳам бу икки сурани ўқидилар. Кунларнинг бирида менинг олдимдан ўтаётиб: «Эй Уқба, ҳар ухлаш олдидан ва ҳар уйғонганимда бу иккита сурани ўқишимга қандай қарайсан?» – дедилар.

Имом Насай Абу Абдуллоҳ ибн Обис Жуханийдан қилган ривоятларида, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Эй ибн Обис, мен сенга паноҳ тиловчилар паноҳ тилайдиган нарсанинг энг афзали ҳақида хабар берайми?» – деганларида, мен: «Ўргатинг, эй Аллоҳнинг Расули!» дедим. Шунда у Зот: «Қул аъзу бироббил фалақ» ва «Қул аъзу бироббин нас» суралари, дедилар.

Судай ибн Ажлоннинг ҳадисларида эса Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Сенга учта сура ўргатайми? У каби сура Тавротда ҳам Инжилда ҳам Забурда ҳам Фурқонда ҳам йўқ. Ўша уч сура «Қул хуваллоҳу аҳад» «Қул аъзу бироббил фалақ» ва «Қул аъзу бироббин нас» сураларидир», дедилар.

Имом Бухорий ва Сунан китоби соҳиблари «Шифо талаб қилиш бобида бу уч сура ҳақида Оиша онамиздан қилган ривоятларида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам агар ҳар кеча тўшақларига ётишни хоҳласалар, қафтларини жамлаб унга пуфлаб, «Қул хуваллоҳу аҳад» «Қул аъзу бироббил фалақ» ва «Қул аъзу бироббин нас» сураларини ўқиб қодир бўлганларича уни жасадларига суртардилар. Уни аввал бошлари, юзлари ва жасадларини олди томонидан бошлардилар. Буни уч марта қилардилар.

Муаввизатайннинг нозил бўлиш сабаби

Аҳсам номли бир яҳудий Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни сеҳрлагани сабабли бу икки сура нозил бўлган. Оиша онамиздан қилинган ривоятда, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни тароқ ва каноп тивити билан хурмо гулининг эркак уруғ куртаги қобиғи ичига солиб, уни кудуқ остига ташлаб, сеҳрлашди. Унда ўн битта тугунча бўлиб, игна билан тикилган эди. Бас, шунда мана шу икки муаввизатайн суралари нозил бўлди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар гал бу сураларни ўқиганларида ундан битта тугунча ечилар эди. Ҳар ечилганда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларида енгиллик ҳис қилардилар. Шу тарзда давом этиб, ҳаттоки охириги тугунча ҳам ечилди. У Зот ўринларидан турганларида, ўзларини гўёки кишандан халос бўлгандек ҳис қилдилар.

Жаброил алайҳиссалом Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига келиб, куйидаги калималар билан дам солдилар.

«Бисмиллаҳи урқийка мин кулли шай ин ю зийка мин шарри ҳасидин ва ҳайнин валлоҳу яшфийка»

(Маъноси: Аллоҳнинг исми ила дам соламан. Ҳар бир азият берувчи нарсадан, ҳар бир ҳасадчи ва кўзнинг ёмонидан Аллоҳ сизга шифо берсин.

Имом Термизийнинг Абу Саид ал-Худрийдан (розияллоҳу анху) қилган ривоятларида айтилишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам (икки «Қул аъзу...» сураси тушишидан олдин) жин ва инсонларнинг кўзи тегишидан паноҳ сўраб юрардилар. Қачонки, шу икки паноҳ сўралувчи Фалақ ва Нос суралари нозил бўлганда, бу икковини ушлаб, бошқа (паноҳ сўралувчи дуо)ларни тарк қилдилар.

Имом Моликнинг Оишадан (розияллоҳу анҳо) қилган ривоятларида эса бундай дейилади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам агар бирор касалликка чалинсалар, икки «Қул аъзу...» сурасини ўқиб ўзларига дам солардилар. Бордию касаллари оғирлашиб кетадиган бўлса, мен бу икки сурани ўқиб баракали бўлгани учун ўз қўлларини ўзларига суртар эдим».

Бу суранинг аввалги оятларида жамики махлуқотлардан паноҳ сўраш умумий қилиб гапирилган бўлса, кейингиларида эса хослаб, ёмонликлари улкан бўлгани учун улардан огоҳлантирилиб уч тоифа зикр этилмоқда. Улар зулматга чўмган кечанинг ёмонлиги, тугунларга дам солувчи (жодугар)лар ва ҳасад қилувчи ҳасадгўйлардир.

Бу сурадан ўрганганларимиз:

1. Бу сура инсонларга дунё ва охиратдаги ёмонликларнинг барчасидан – инсон, жин, йиртқич, ҳашарот, олов, гуноҳ, нафс хоҳиши, ишларнинг ёмони ва бошқа махлуқотлар бўлсин, ҳатто ўз нафсидаги ёмонликлардан ҳам паноҳ тилаш йўл-йўриқларини ўргатмоқда.

2. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам паноҳ сўраб юришлари учун сура нозил қилинишидан бирор ман этувчи йўқ. Сеҳр ҳақидаги ҳадис саҳиҳдир. Ҳеч қачон ўша ҳадис Қуръон оятлари билан қарама-қарши бўлмайди. Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи васаллам) сеҳр қилиниши фақат енгилгина бош оғриғи каби дунёга тааллуқли баъзи ҳолатларда бўлган, холос. Ҳадисдаги ўша сеҳр ваҳима маъносидадир. Худди бу ваҳима уйқуда ҳам содир бўлади. Аммо сеҳргарлар мутлақо ақлий бошқарувларига таъсир ўтказмаганлар. Энди ваҳий ва рисолатга эса таъсир ўтказиш маҳол бир ишдир. Чунки Аллоҳ таоло ўша ваҳийни ёмонликларнинг ҳар туридан, фикрлар аралашиб кетишидан ва асаб изтироблари бўлишидан сақлагандир.

Аллоҳ таоло бу сўз исботи учун Моида сурасининг 67-оятида «Аллоҳ сизни одамлардан (уларнинг зараридан) сақлағай», деб айтган.

3. Аллоҳ таоло паноҳ сўраш йўл-йўриқларини ўргатиб, уч тоифа нарсдан паноҳ сўрашни хосламоқда. Биринчиси, зулматга чўмган кечанинг ёмонлиги. Чунки имом Розий зикр қилганларидек, қоронғулик тушиши билан йиртқичлар инларидан, ҳашаротлар маконларидан чиқишади ва ўғри, муттаҳамлар ҳам кечаси ҳужум қиладилар. Ёнғин ҳам кўпроқ тунда содир бўлади. Ёрдам берувчилар эса кам бўлади. Ёмон ва фасод кишилар ҳам кечаси кўзгалишади.

Иккинчиси, тугунларга дам солувчи (жодугар)ларнинг ёмонлиги.

Учинчиси, ҳасад қилувчи ҳасадгўйларнинг ёмонлигидан. Бошқаларга ҳасад қилувчи ҳасад қилинаётган кишидаги неъматларнинг йўқ бўлишини орзу қилади. Бу турдаги ҳасад ёмон саналади. Аммо ғибта, яъни ҳавас қилиш жоиз. Чунки бунда эгасидан неъматини йўқ бўлишини орзу қилмаяпти.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Мўмин ҳавас қилади, мунофиқ эса ҳасад қилади», деб айтганлар.

Саҳиҳ ҳадисда айтилишича, икки нарсада ҳасад қилиш жоиз. Бу ўринда ҳасад ҳавас маъносидадир.

Уламолар: «Ҳасад амалда ёки сўзда зоҳир бўлгандагина зарар қилади. Масалан, ҳасад қилинаётган кишининг ёмон йўлга киришига сабабчи бўлиш, унинг ёмон томонларини ахтариш, қоқилтириш кабилардир. Осмондаги биринчи гуноҳ Иблиснинг Одамга ҳасад қилиши оқибатида содир бўлган. Шунинг учун ҳам ҳасад энг разолатли, ғазаб қилинган ва лаънатланган нарсадир», деб айтишган.

Уламолар яна шундай деганлар: «Сеҳр, кўз тегиши, ҳасад ва шунга ўхшаш нарсаларнинг ўзи зарар етказа олмайди. Балки Аллоҳнинг қудрати ва таъсири билан бўлади. Бу нарсаларга ўша тоифадаги кишилар зоҳирдагина таъсир ўтказишади, холос. Мана Аллоҳ таоло Бақара сурасининг 102-оятида: «(Лекин) улар (яхудий сеҳргарлар) Аллоҳнинг изнисиз ҳеч кимга зарар етказа олмайдилар», деб айтган.

Бу нарсалар ҳақиқатда таъсир ўтказа олмаса ҳам, шарият вабо, сил каби зоҳири юқумли бўлган касалликлардан имкон борича эҳтиёт бўлишни талаб қилади. Худди Умар ибн Хаттоб ва саҳобалар вабо, кўз тегиши ҳамда моховдан йироқ бўлишгани каби».

4. Аксар уламолар дам солиш жоиз, дейишган. Чунки Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бемор бўлганларида Жаброил алайҳиссалом келиб қуйидаги сўзлар билан дам солганлар: «Бисмиллаҳи урқийка, мин кулли шайъин юҳзийка, валлоҳу яшфийка». Маъноси: «Ҳар бир озор берувчи нарсадан Аллоҳнинг исми ила дам соламан, Аллоҳ шифо берсин».

Ибн Аббос (розияллоҳу анҳу): «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам барча оғриқларда ва иситма чиққанда «Бисмиллаҳил Карийм, аъзу биллаҳил азийм, мин шарри кулли ҳиркин наҳҳар ва мин шарри ҳаррин нар» дуосини ўқишни ўргатдилар», дедилар. Дуонинг маъноси: «Буюк Аллоҳнинг номи ила томирдан шовуллаб оқувчи қоннинг ёмонидан ва дўзах ўтининг ёмонидан паноҳ тилайман».

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ким касал кўргани борса, агар ажали етмаган бўлса, унинг ҳузурда «Асҳалуллоҳал ҳазийм роббал ҳаршил ҳазийм ан яшфияка» дуосини етти марта ўқиса, Аллоҳ таоло уни касалидан халос қилиб шифо беради», дедилар. Маъноси: «Улуғ Аллоҳдан, буюк арш Раббидан сенга шифо беришини сўрайман».

Алидан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам агар касал кўргани кирсалар, «Азҳибил баҳса ишфи анта шафий, ла шафия илла анта», деб дуо ўқирдилар. Маъноси: «Сен инсонларнинг Роббисан, қийинчиликларни кетказ, шифо бер, Сен шифо берувчисан, Сенинг шифоингдан бошқа шифо йўқ».

Ибн Аббосдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинишича эса, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳасан ва Ҳусайнларга «Уҳийзукума бикали матиллаҳит таммати мин кулли шайтонин ва ҳаммаҳ ва мин кулли ҳайнин ламмаҳ» дуосини ўқиб паноҳ тилардилар. Маъноси: «Аллоҳнинг мукамал калималари билан ҳар бир шайтондан, зарарли ҳашаротлардан ва ёмон кўзлардан сизларга паноҳ тилайман».

Усмон ибн Абул Осс (розияллоху анху) шундай дейдилар: «Мен қувватимни кетказиб ҳолсиз қилиб қўйган оғриқ сабабли Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ҳузурларига борсам, у Зот: «Ўнг қўлингни ўша оғриётган жойингга қўйиб етти марта «Бисмиллаҳ, аъзу биҳиззатиллаҳи ва қудратиҳи мин шарри ма ажиду», деб айтгин», дедилар. Айтганларини бажарган эдим, Аллоҳ менга шифо берди». Маъноси: «Аллоҳнинг иззати ва қудрати ила ўзимда топадиган нарсанинг ёмонлигидан паноҳ тилайман».

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам сафар қилиб бирор манзилга тушадиган бўлсалар, «Йа арзу Роббий ва Роббукиллаҳу, аъзу биллаҳи мин шаррики ва шарри ма фийки ва шарри ма яхружу минки ва шарри ма ядиббу ҳалайки, аъзу биллаҳи мин асада ва асада ва ҳайята ва ҳақроба ва мин шарри сокинил балад ва волидив вама валада», деб айтардилар. Маъноси: «Эй ер, менинг ва сенинг Раббинг Аллоҳдир, Аллоҳнинг номи билан сенинг ёмонлигиндан, сендаги ёмонликдан, сенинг ичингдан чиқарилган ёмонликдан, сенда судралиб юрадиганларнинг ёмонлигидан паноҳ тилайман. Ва яна шердан, шахслардан, илондан, чаёндан, ерда яшовчи жинлардан, Иблис ҳамда шайтондан паноҳ тилайман».

Юқоридаги Оишадан (розияллоху анҳо) қилинган ривоятда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам жасадларини бирор беморлик безовта қилса, «Қул хуваллоху аҳад...» ва икки «Қул аъзу...» сураларини ўнг қафтларига ўқиб ўша жойларига суртишлари айтиб ўтилди.

Энди дам солиш пайтида суф, деб айтиш Оишадан (розияллоху анҳо) қилинган қуйидаги ҳадисга биноан жоиз, дейилди: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам дам солаётганларида суфлардилар».

Имом ал-Боқир эса ёш болаларга паноҳ тиланувчи (маъсур) дуоларни осиб қўйишни жоиз, дедилар. Аммо маъноси тушунилмайдиган, ноаниқ ёзилган дуоларни осиб қўйиш ман этилди. Валлоху аълам.

FALAQ SURASI

الْفَلَقِ بِرَبِّ أَعُوذُ فُلنَ الرَّحْمِمنِ اللّهِ بِسْمِ

Bismillaxir roxmanir roxim.

Qul a-uuzu birobbil falaq

Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan (boshlayman).

(Ey, Muhammad,) ayting: "Panoх tilab iltijo qilurman tong Parvardigoriga,

خَلَقَ مَا شَرَّ مِنْ

2. Min sharri maa xalaq
yaratgan narsalari yovuzligidan,

وَقَبَّ إِذَا غَاسِقٍ شَرٍّ وَمِنْ

3. Va min sharri g'oosiqin izoo vaqab
zulmatga cho'mgan tun yovuzligidan,

الْعُقْدِ فِي النَّفَّاتِ شَرٍّ وَمِنْ

4. Va min sharrin-naffaasaati fil uqad
tugunchalarga dam uruvchi ayollar yovuzligidan

حَسَدًا إِذَا حَاسِدٍ شَرٍّ وَمِنْ

5. Va min sharri xoosidin izoo xosad.
hamda hasadchining hasadi yovuzligidan

Izoh: Bu suraning fazilatlarini to'g'risida ko'pgina hadisi shariflar mavjud.

Barcha yomonlik va yovuzliklardan omonda bo'lish uchun Falaq, Nos, Ixlos suralarini o'qib

Allohdan najot so'rashning foydalari to'g'risida Payg'ambarimiz Muhammad (a. s.) ko'p bashoratlarni aytib ketganlar

NOS SURASI

Nos - odamlar. Bu surada ins va jinlarning yovuzlari, ya'ni, shaytonlaridan omonda bo'lish uchun Allohdan panoh so'rash ta'lim beriladi. 6-oyatdan ma'lum bo'lishicha, jinlarning shaytoni bo'lganidek, odamlarning ham shaytoni bo'lar ekan. Har ikki toifaning ishi ham odamlarni vasvasa qilib yo'ldan ozdirish, fojealarga duchor qilish ekan

Бу сура Қуръони Каримдаги охирги сурадир. Қуръони Каримнинг биринчи сураси «Фотиҳа»дир. Ҳар икки сурада ҳам фақат Аллоҳ таолодан мадад сўраш лозимлиги баён этилган.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам) бу ва «Фалақ»ҳамда «Ихлос» сураларини ўқиб яҳудийлар сеҳридан асрашни Аллоҳдан сўраганлар.
«Фалақ» ва «Нос» суралари «муаввизатайн»деб аталади. Баъзилар бу икки сурани «муқашшатон», яъни нифоқни кетказувчи деб ҳам аташган. Термизий Уқба ибн Омирдан ривоят қилади: Расулulloҳ(соллоллоҳу алайҳи ва саллам): «Аллоҳ таоло менга мисли кўрилмаган оятларни нозил қилди», дедилар ва муввизатайн сураларини ўқидилар.

Ибн Аббос (розияллоҳу анҳу) Ан-Нос сурасининг тўртинчи ояти тафсирида шундай деганлар:«Шайтон одам боласи қалбига ёпишиб олгандир, агар инсон Аллоҳни унутиб зикридан ғофил бўлса, уни васваса қилади. Аллоҳни зикр этса, шайтон ўзини четга олади».

Имом Бухорий ва Муслим Анасдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қиладилар:
«Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи васаллам) эътикоф ўтирганларида София бинти Хуяй (розияллоҳу анҳо) онамиз у Зот зиёратларига келдилар. Пайғамбаримиз, тун бўлганидан, София онамизни уйларига кузатиш учун чиққанларида икки ансорий йўлиқди. Улар Расулulloҳни (соллаллоҳу алайҳи васаллам) кўргач, тезроқ юрдилар. Шунда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам): «Шошманг, бу София бинти Хуяй» дедилар. Улар: «Субҳоналлоҳ, ё Расулulloҳ» (Аллоҳ таоло бизга ёмон ўй солишдан покдир) дейишди.

«Шайтон одам боласининг қон йўлларда юради. Мен уни қалбингизга бирор ёмонлик солишидан кўрқдим», дедилар. Расулulloҳ (соллалоҳу алайҳи васалам)
Имом Аҳмад Абу Тамимадан , у Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи васаллам) билан уловларига мингашганидан ривоят қилади: У айтди: «Расулulloҳнинг эшаклари тўнғиди.Мен: «Бадбахт шайтон, шайтон» дедим. « Бадбахт шайтон» , дема, дедилар Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам). Агар «Бадбахт шайтон» десанг, у кибрланиб «Кучим билан қулатдим « дейди. «Бисмиллаҳ» десанг, хорланиб пашшадай бўлиб қолади».

Бу ҳадис шунга далолат қилади: «Қалб қачон Аллоҳни ёд этса, шайтон хор бўлиб мағлуб бўлади. Агар Аллоҳ зикрини унутса, шайтон кучаяди ва ғолиб бўлади.

Сурадан ўрганганларимиз

Аллоҳ толо бизларга раҳмат айлаб, инс ва жин шайтонлар ёмонлигидан сақланиш йўлларини бу сурада билдирган. Шайтон ёмонлигидан сақланишни сўраган кишини Аллоҳ Ўзининг Рубият Маликият ва Улуҳият сифатлари билан дунё ва охирада ҳимоя

қилишини баён этган.

Аллоҳ таоло бутун махлуқларнинг Раббисидир. Аммо бу сурада фақат «Роббин нос» дейилган. Бунинг боиси иккитадир.

Биринчиси: инсонлар ўзларини улуғ санашади. Улар қанча улуғ бўлса-да, уларнинг Роббиси – хожаси борлигини эслатиб қўйишдир.

Иккинчиси: инсонларнинг ёмонлигидан асрашни сўрашни буюриб, инсонни инсонлар ёмонлигидан Унинг Ўзи асрашини билдирмоқдир.

Маликият ва Улуҳият сифатларини эслатиш билан эса инсонларнинг подшоҳлари бўлса-да, уларнинг ҳақиқий подшоҳи – Ўзи уларнинг илоҳи ва маъбуди эканлигини билдириб инсонлар фақат Унинг Ўзига сиғиниб, Унинг Ўзидан паноҳ сўрашлари лозимлигини баён этмоқда.

Инсонни ваваса қилувчи ё жин, ё инс шайтони бўлиши бу сурада айтилган. Ҳасан айтади: «Васваса қилувчи икки шайтондир. Жин шайтони инсонлар қалбида васваса қилади. Инс шайтон очикчасига келади» .

Қатода айтди: «Жинлардан ҳам, инсонлардан ҳам шайтонлар бор. Аллоҳдан инс ва жин шайтонларнинг ёмонлигидан сақлашни сўранг» .

Фалақ сурасида Аллоҳ таолони бир сифатини («Роббил фалақ» («Тонг хожаси») ёд этиб, уч офатдан: «Тим кеча» , «жодугар аёллар» ва «ҳасадчи» ёмонлигидан асрашни сўраш буюрилган. Бу сурада эса Аллоҳ таолонинг уч сифати: «рубубийа», «маликийа» ва «улуҳийа» сифатларини ёд этиб, бўлинишлар васвасадан асрашни сўраш буюрилган. Бунинг сабаби нафс ва бадан ҳимоясидан кўра, дин ҳимояси муҳимлигидир. Динга етган озгина зиён дунёга етган кўп зиёнлардан оғирроқдир.

NOS SURASI

النَّاسِ بِرَبِّ أَعُوذُ قُلِّمُ الرَّحِيمِ الرَّحْمَنُ اللهُ بِسْمِ

Bismillaxir roxmanir roxim.

Qul a-uuzu bi robbin-noos

Mehribon va rahmli Alloh nomi bilan (boshlayman).

(Ey, Muhammad,) ayting: "Panoх tilab iltijo qilurman odamlar Parvardigoriga,

النَّاسِ مَلِكِ

2. Moolikin-noos

odamlar Podshohiga,

النَّاسِ إِلَهٍ

3. Ilyahin-noos

odamlar Ilohiga

الْخَنَاسِ الْوَسْوَاسِ شَرِّ مِنْ

4. Min sharril vasvaasil xonnoos

yashirin vasvasachi (shayton) yovuzligidanki,

النَّاسِ صُدُورٍ فِي يُوسُوسِ الَّذِي

5. Allazi yuuasvisu fii suduurin noos

(u) odamlarning dillariga vasvasa solur.

وَالنَّاسِ الْجِنَّةِ مِنْ

6. Min-aljinnati van noos

(O'zi) jinlar va odamlardandir.

Izoh: Hadisi shariflarda kelgan ma'lumotlarga qaraganda Qur'oni karimning oxiridagi mazkur ikki sura janob

Rasululloh sehrlanganlarida shifo tariqasida nozil qilingan. Qissaning asli shunday bo'lgan. Yahudiylardan

Labid ibn al-A'sam degan bir munofiq o'zini musulmon ko'rsatib, Payg'ambar huzurlariga kelib-ketib yurar va ba'zi hojatlarini ado etishda xizmat qilib turar ekan. Shu xodimni qo'lga olib bir guruh yahudiylar uning yordamida Rasulullohning to'kilgan sochlari va tarog'idan sinib tushgan tishlarini qo'lga tushiradilar va shu narsalarga sehr jodu qilib bir eski quduqqa tashlaydilar. Shundan keyin Rasulullohning sochlari to'kilib, olti oy betob bo'lib yotib qoladilar. Bir kuni ikki farishta kelib, biri tizzalari ro'parasiga, ikkinchisi bosh tomonlariga o'tirib bir-biri bilan savol-javob qiladilar. Biri:

- Unga nima bo'libdi? -desa, ikkinchisi:

- Sehrlanibdi, - der edi.

- Kim sehrlabdi?

- Labid ibn al-A'sam ismli bir yahudiy.

- Sehrni nimaga o'qibdi?

- To'kilgan sochlari va taroq tishlariga.

- Sehr o'qilgan narsalar qayerga tashlangan?

- Zarvon ismli quduqqa.

Shundan keyin odam yuborib ko'rsalar, haqiqatan, o'sha quduqda soch tolalari, taroq tishlari va nina suqilgan yana o'n ikkita tugun bor ekan. Shu paytda Alloh taolo mazkur ikki surani nozil qiladi. Suralarni har bir marta o'qiganlarida, bittadan tugun yechilar ekan. Shunday qilib, o'n ikki marta o'qiganlarida darddan butunlay foriq bo'lib ketgan ekanlar. Rasul Akram (s. a. v.) sahobalarning: "Labidni qatl etaylik", - degan talablarini esa rad qilgan ekanlar.

Suralar matni: Qur'ondan suralar v2.2.3.apk play.google.com dan olindi